

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA
VLOGA ŠOLSKE SVETOVALNE SLUŽBE PRI NAČRTOVANJU
ODGOVOROV NA TVEGANE ŽIVLJENJSKE SITUACIJE

Špela Podobnik

Ljubljana 2009

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Špela Podobnik

Naslov naloge: Vloga šolske svetovalne službe pri načrtovanju odgovorov na tvegane življenjske situacije

Kraj: Ljubljana

Leto: 2009

Št. strani: 88

Št. slik: 2

Št. tabel: 33

Št. bibl. opomb: 0

Št. prilog: 5

Mentor: doc. dr. Liljana Rihter

Deskriptorji: šolska svetovalna služba, svetovalno delo, tveganja, nasilje, izobraževanje v osnovni šoli.

Povzetek:

V diplomski nalogi predstavljamo vlogo šolske svetovalne službe pri načrtovanju in izvajanju strategij obvladovanja tveganj. Prikažemo prakse šole v družbenem prostoru na področju razvijanja programov preventive z zbiranjem podatkov med tremi skupinami udeleženih (učenci, starši, šolski delavci). S to analizo ugotavljamo, da so največkrat omenjena tveganja povezana s slabimi medosebnimi odnosi, neustrezno komunikacijo in različnimi pogledi na dojemanje tveganih situacij. Šolska svetovalna služba pa naj bi v tem primeru odigrala vlogo povezovalca oziroma lahko prevzame nosilno vlogo pri raziskovanju tveganih situacij in je pobudnik za odzive nanje.

Title: The Role of School Counselling in Planning the Answers to Risky Life Situations

Keywords: School Counselling, Counselling Services, Risks, Violence, Education in Primary School

Abstract:

The diploma work presents the role of school counselling in planning and carrying out strategies of controlling risks. Furthermore it shows the practical work of school in society, in the area of developing precaution programs by collecting information from the three groups that are involved (pupils, parents, school workers). The analysis determines that the most mentioned risks are connected with poor relationships, inappropriate communication and different points of view on perception of risky situations. School counsellors should in this case play the role of integrator or it can take the leading role in the research of risky situations and is the initiator for their response.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA
VLOGA ŠOLSKE SVETOVALNE SLUŽBE PRI NAČRTOVANJU ODGOVOROV NA TVEGANE
ŽIVLJENJSKE SITUACIJE

Mentorica: doc. dr. Liljana Rihter

Špela Podobnik

Ljubljana 2009

KAZALO

PREDGOVOR	7
1. TEORETIČNI UVOD.....	8
1.1 Osnovna načela vzgoje in izobraževanja	8
1.2 Izobraževanje v osnovni šoli	9
1.2.1 Cilji osnovnošolskega izobraževanja	10
1.2.2 Organizacija osnovnošolskega izobraževanja	11
1.2.2.1 Devetletna osnovna šola.....	12
1.2.2.2 Vloga učiteljev, učencev in staršev	12
1.2.2.3 Sodelovanje s starši.....	16
1.3 Šolsko svetovalno delo	17
1.3.1 Zgodovina šolskega svetovalnega dela pri nas	17
1.3.2 Vloga svetovalne službe	19
1.3.2.1 Vsebina in metode šolskega svetovalnega dela	20
1.3.2.2 Temeljna načela svetovalnega dela v osnovni šoli	21
1.3.2.3 Svetovalni profili na osnovnih šolah	23
1.3.2.4 Svetovalno delo z družino	28
1.4 Tveganja, s katerimi se srečujejo mladostniki	30
2. PROBLEM	36
3. METODOLOGIJA	37
3.1 Vrsta raziskave	37
3.2 Merski instrumenti in viri podatkov.....	37
3.3 Populacija in vzorčenje	37
3.4 Zbiranje podatkov	37
3.5 Analiza podatkov.....	38
4. REZULTATI in RAZPRAVA	40
5. SKLEPI	51
6. PREDLOGI.....	53
7. LITERATURA	54
8. POVZETEK	57

9. PRILOGE58

Priloga 9.1: Smernice za izvedbo fokusnih skupin z učenci in dijaki	58
Priloga 9.2: Smernice za izvedbo fokusnih skupin s starši	58
Priloga 9.3: Smernice za izvedbo intervjujev z učitelji in s šolskimi svetovalnimi delavci..	59
Priloga 9.3.1: Intervju s šolsko svetovalno delavko	71
Priloga 9.3.9: Intervju z razredničarko paralelke	82

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Primer kodiranja	38
Tabela 4.1: Tvegane situacije	40
Tabela 4.2: Vloga šolskih delavcev pri odzivih na situacije tveganja	42
Tabela 4.3: Problemske okoliščine problemskih situacij	45
Tabela 4.4: Značilnosti tveganih situacij	47
Tabela 4.5: Okolje, kjer se dogajajo tvegane situacije	48
Tabela 9.1.1: Situacije tveganja - učenci	59
Tabela 9.1.2: Situacije tveganja (okolje) - učenci	60
Tabela 9.1.3: Situacije tveganja (opis) - učenci	60
Tabela 9.1.4: Značilnosti situacije - učenci	61
Tabela 9.1.5: Zaznavanje, problem (opis) - učenci	62
Tabela 9.1.6: Zaznavanje, problem, vloga akterjev - učenci	63
Tabela 9.1.7: Vloga akterjev - učenci	64
Tabela 9.2.1: Situacije tveganja - starši	65
Tabela 9.2.2: Situacije tveganja (okolje) - starši	65
Tabela 9.2.3: Situacije tveganja (opis) - starši	66
Tabela 9.2.4: Značilnosti situacije - starši	67
Tabela 9.2.5: Zaznavanje, problem (opis) - starši	68
Tabela 9.2.6: Zaznavanje, problem, vloga akterjev - starši	69
Tabela 9.2.7: Vloga akterjev - starši	70
Tabela 9.3.2: Situacije tveganja - svetovalna delavka	76
Tabela 9.3.3: Situacije tveganja (okolje) - svetovalna delavka	77
Tabela 9.3.4: Situacije tveganja (opis) - svetovalna delavka	77
Tabela 9.3.5: Značilnosti situacije - svetovalna delavka	78

Tabela 9.3.6: Zaznavanje, problem (opis) - svetovalna delavka	79
Tabela 9.3.7: Zaznavanje, problem, vloga akterjev - svetovalna delavka	80
Tabela 9.3.8: Vloga akterjev - svetovalna delavka	81
Tabela 9.3.10: Situacije tveganja -učiteljica	85
Tabela 9.3.11: Situacije tveganja (okolje) - učiteljica	85
Tabela 9.3.12: Značilnosti situacije (opis) - učiteljica	86
Tabela 9.3.13: Značilnosti situacije - učiteljica	86
Tabela 9.3.14: Zaznavanje, problemi - učiteljica	87
Tabela 9.3.15: Zaznavanje, problemi, vloga akterjev - učiteljica	87
Tabela 9.3.16: Vloga akterjev - učiteljica	88

PREDGOVOR

S sodelovanjem v ciljnem raziskovalnem projektu »Učenci in dijaki v tveganih življenjskih situacijah: strategije obvladovanja tveganih življenjskih slogov v šoli in doma« sem dobila možnost, da raziščem vlogo šolske svetovalne službe v konkretni šoli pri reševanju oziroma načrtovanju odgovorov na tvegane življenjske situacije.

Resman (1999) pravi, da svetovalne službe na šoli danes ni mogoče preprosto ukiniti, ker so svetovalni delavci postali logičen, organski, sestavni del vsake šole. Z zunanjimi dejavniki pa je gotovo mogoče vplivati na njihovo delo.

V konkretni šoli sem preko izvedbe fokusne skupine z učenci 8. razreda (enega oddelka), fokusne skupine s starši ter intervjuja s šolsko svetovalno delavko in razredničarko, vsem vključenim zagotovila enakovreden položaj glede podajanja informacij in odprt prostor za diskusijo o tveganih situacijah ter s tem možnost vpliva na načrtovanje odgovorov nanje, ki je ključnega pomena.

Znanstveniki so namreč odkrili, kako se nevroni spreminjajo, če človek živi v odprtem okolju. Povsem drugače je v okolju, kjer se ne more izraziti in se počuti omejenega. Na okrogli mizi, ki je bila v mesecu maju 2009 pod naslovom »*Kakšno šolo hočemo*« je Dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič dejala: »Bistveni problem današnjega časa je umetnost povezovanja. Otroci se morajo naučiti, kako sodelovati in skupaj reševati probleme, se pogovarjati in skupaj učiti.« Nadaljevala je s trditvijo, da je v vsakem učencu iskrica, ki jo je treba odkriti, da bo zasvetil.

Na žalost pri opravljanju raziskovalnega dela na osnovni šoli res nisem opazila povezovanja, še posebej v razmerju šola – učenci. Dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič zagovarja stališče, naj se šola vrne v šolo in naj postane prostor, ki vsakemu otroku omogoči vse najboljše.

V drugem delu diplomske naloge predstavim pogled na tvegane življenjske situacije vseh udeležениh, podrobneje pa predstavim vlogo šolske svetovalne delavke in razredničarke, ki jo imata pri obvladovanju tveganih življenjskih situacijah z učenci. Posebej pozorna sem na novosti, nove možnosti, ki jih predlagata.

Ob tem se zahvaljujem socialni delavki Metki Štular iz OŠ za pomoč pri izvedbi raziskovalnega projekta. Še posebej pa se zahvaljujem mentorici doc. dr. Liljani Rihter za njene nasvete in pomoč.

1. TEORETIČNI UVOD

1.1 Osnovna načela vzgoje in izobraževanja

V moderni državi temelji sistem vzgoje in izobraževanja na načelih demokratičnosti, avtonomnosti in enakih možnosti. Ta načela so utemeljena v človekovih pravicah in v pojmu pravne države. Poleg formalnih pravic zagotavlja država tudi substancialne pravice, ki jih morajo biti enako deležni vsi posamezniki ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost, telesno in duševno konstitucijo itd. V Splošni deklaraciji človekovih pravic (Grad, Kaučič, 2003) so v 26. členu navedene naslednje pravice:

1. Vsakdo ima pravico do izobrazbe. Izobraževanje je brezplačno vsaj na začetni in temeljni stopnji. Šolanje na začetni stopnji je obvezno.
2. Izobrazba mora biti usmerjena k polnemu razvoju človekove osebnosti in utrjevanju spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Pospeševati mora razumevanje, strpnost in prijateljstvo med vsemi narodi in med rasami in verskimi skupinami ter pospeševati dejavnost Združenih narodov za ohranitev miru.
3. Starši imajo pravico do izbire vrste izobrazbe za svoje otroke.

Načelo enakih možnosti dopolnjuje zahteva po kvaliteti in poglobljenosti, povezana z diferencirano ponudbo na vseh stopnjah izobraževanja, ki omogoča uresničevanje pravice do izbire različnih izobraževalnih poti in vsebin. Te pravice in zahteve so povezane tudi s posebnim položajem otrok in drugih kategorij prebivalstva (manjšine ...). Za otroke iz kulturno in socialno manj spodbudnih okolij je potrebno organizirati dodatne dejavnosti, ki nadomestijo socializacijski primanjkljaj. S tem prekinemo začarani krog šolskega neuspeha, za to pa je potrebno zagotoviti ustrezno izobražen pedagoški kader in razviti sistem financiranja. V šolskem prostoru je pomembno, da uspešnejše vključevanje otrok iz kulturno manj spodbudnih okolij ne temelji na nižanju kriterijev znanja in vrednotenja znanja. Potrebno je vzpostavljati mehanizme za izenačevanje začetnega stanja in enakih možnosti pri doseganju rezultatov.

Poleg načelnih izhodišč je treba pri oblikovanju sistema vzgoje in izobraževanja upoštevati konkretne družbene razmere in razvojne težnje, povezane z zahtevami po kvalitetni in nerepresivni šoli, ki vzgaja odprtost duha, kritično moč razsojanja in je v oporo pri soočanju

po doseganju mednarodnih primerljivih standardov znanja razvitih dežel in po spoštovanju pluralizma kultur (MŠŠ, 1995: 15-16).

1.2 Izobraževanje v osnovni šoli

33. člen Zakona o osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 81/2006) pravi: »Osnovnošolsko izobraževanje se deli na tri vzgojno-izobraževalna obdobja (v nadaljnjem besedilu: obdobja). Prvo obdobje traja od 1. do 3. razreda. Drugo obdobje traja od 4. do 6. razreda. Tretje obdobje traja od 7. do 9. razreda. S prilagojenimi izobraževalnimi programi in s posebnim programom vzgoje in izobraževanja se za učence s posebnimi potrebami vzgojno-izobraževalna obdobja lahko določijo tudi drugače.«

34. člen nadaljuje: »Šolsko leto se začne 1. septembra in konča 31. avgusta. Šolsko leto se deli na ocenjevalna obdobja. Pouk v šolskem letu traja največ 38 tednov po pet dni v tednu. Izjemoma lahko pouk v posameznem tednu traja šest dni, če je tako določeno v letnem delovnem načrtu.«

37. člen pa pravi: »Osnovna šola izvaja vzgojno-izobraževalno delo po razredih, v oddelkih in učnih skupinah. Razred je vzgojno-izobraževalna celota, ki v skladu s predmetnikom in učnim načrtom obsega učno snov enega šolskega leta. Učenci posameznega razreda so razporejeni v oddelke. Izjemoma so zaradi majhnega števila učenci dveh ali več razredov lahko razporejeni v en kombiniran oddelek.«

O izvajanju vzgojno-izobraževalnega dela 38. člen Zakona o osnovni šoli (ibidem.) veleva: »Vzgojno-izobraževalno delo v osnovni šoli obsega pouk in druge oblike organiziranega dela z učenci. Vzgojno-izobraževalno delo opravljajo učitelji, svetovalni delavci in drugi strokovni delavci. V prvem obdobju osnovne šole poučuje učitelj razrednega pouka. V 1. razredu osnovne šole hkrati poučujeta učitelj razrednega pouka in vzgojitelj predšolskih otrok, izjemoma pa lahko tudi dva učitelja razrednega pouka. Drugi učitelj oz. vzgojitelj predšolskih otrok poučuje polovico ur pouka. Pri pouku vzgojnih predmetov lahko z učiteljem razrednega pouka sodeluje tudi učitelj predmetnega pouka. V drugem obdobju poučuje:

- v 4. razredu učitelj razrednega pouka, tuji jezik in vzgojne predmete pa tudi predmetni učitelj, vendar ne več kot dva predmeta,

- v 5. razredu učitelj razrednega pouka, tuji jezik in vzgojne predmete pa tudi predmetni učitelj, vendar ne več kot tri predmete in

- v 6. razredu učitelj razrednega pouka, lahko pa tudi učitelj predmetnega pouka.

V tretjem obdobju osnovne šole poučujejo učitelji predmetnega pouka. V 8. in 9. razredu pri slovenskem jeziku in italijanskem in madžarskem jeziku na narodno mešanih območjih ter pri matematiki in tujem jeziku lahko hkrati poučujeta dva učitelja predmetnega pouka. V oddelku, v katerega so vključeni učenci s posebnimi potrebami (...), lahko poleg učitelja sodeluje strokovni delavec s specialno pedagoško izobrazbo. V oddelkih podaljšanega bivanja izvajajo vzgojno-izobraževalno delo učitelji razrednega in predmetnega pouka, vzgojitelji predšolskih otrok, defektologi, pedagogi, psihologi in socialni pedagogi. S prilagojenimi izobraževalnimi programi in s posebnim programom vzgoje in izobraževanja se za učence s posebnimi potrebami lahko določi tudi drugačno izvajanje vzgojno-izobraževalnega dela. V šolah na narodno mešanih območjih lahko v prvem in drugem obdobju poučujejo slovenski jezik, italijanski in madžarski, ki se jih učenci učijo kot drugi jezik, tudi učitelji predmetnega pouka.«

1.2.1 Cilji osnovnošolskega izobraževanja

Glavni cilj osnovnošolskega izobraževanja je zagotovo, da bi vsi prebivalci Slovenije prišli do splošne izobrazbe in pridobili poklic ter s tem možnosti za čim večjo ustvarjalnost.

Cilji osnovne šole so naslednji: (Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Ur. l. RS, 16/07)

- omogočiti učenkam in učencem osebni razvoj v skladu z njihovimi sposobnostmi in zakonitostmi razvojnega obdobja,
- posredovati temeljna znanja in spretnosti, ki omogočajo neodvisno, učinkovito in ustvarjalno soočenje z družbenim in naravnim okoljem,
- razvijati zavest o pripadnosti določeni kulturni tradiciji in ji omogočiti nadaljevanje šolanja.

Vzgoja in izobraževanje mora biti usmerjena k polnemu razvoju človekove osebnosti, k utrjevanju spoštovanja človekove osebnosti in k utrjevanju spoštovanja človekovih pravic in

temeljnih svoboščin. Spoštovati mora razumevanje, strpnost in solidarnost med vsemi ljudmi, narodi, rasnimi in verskimi skupinami.

Zato osnovna šola:

1. posreduje znanja z različnih znanstvenih področij in vzgaja v duhu človekovih pravic in iz njih izpeljanih temeljnih vrednot;
2. omogoča doseganje mednarodno primerljivih standardov znanja ob koncu osnovne šole;
3. spodbuja miselni razvoj, kritično mišljenje, domišljijo in sposobnost komuniciranja;
4. spodbuja učenje v povezavi z okoljem in učenje kot družbeno dejavnost;
5. spodbuja razumevanje in izražanje v materinem jeziku in vključevanje v lastno kulturno tradicijo;
6. seznaja z drugimi kulturami in civilizacijami in omogoča učenje tujih jezikov;
7. posreduje znanja o zgodovini in tradiciji države Slovenije;
8. razvija sposobnosti za življenje v pluralni in demokratični družbi;
9. spodbuja doživljanje in izražanje na področju glasbe, likovnega izraza, plesa in drugih umetnostnih zvrsti;
10. omogoča optimalen razvoj nadrejenih in drugih otrok s posebnimi potrebami;
11. vzgaja za zdrav način življenja in spodbuja odgovornost do naravnega okolja;
12. spodbuja gibalni razvoj in odgovornost učencev in učenk za lastno zdravje (MŠŠ, 1995: 71-72).

1.2.2 Organizacija osnovnošolskega izobraževanja

Organizacija osnovnošolskega izobraževanja je razčlenjena v 4. točki in v drugih posameznih členih v Zakonu o osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 81/2006). Nekaj sem jih bolj podrobno opisala v prejšnji točki. Celostno pa je organizacija osnovnošolskega izobraževanja opredeljena v:

- 33. členu (vzgojno-izobraževalna obdobja)
- 34. členu (šolsko leto)
- 35. členu (tedenska obveznost učencev)
- 36. členu (šolski koledar)

- 37. členu (razredi, oddelki, učne skupine)
- 38. členu (izvajanje vzgojno-izobraževalnega dela)
- 39. členu (zasebne šole).

1.2.2.1 Devetletna osnovna šola

Posebno spremembo je organizacija osnovnošolskega izobraževanja v slovenskem prostoru doživela leta 1996, ko je bila sprejeta nova šolska zakonodaja. Iz obveznega osemletnega izobraževanja smo prešli na 9-letno obvezno osnovno šolanje.

9-letno obvezno šolanje se je od 1999/2000 do 2002/03 uvajalo postopoma, s šolskim letom 2003/04 pa je zajelo vse otroke, ki so dosegli starost 6 let. Otroci v 1. razred vstopijo leto dni prej kot v osemletko. Devetletno, tudi desetletno obvezno osnovno šolanje poznajo številne evropske države.

»V novi devetletki se učenci istega oddelka (»razreda«, kot pravimo po domače) v 8. in 9. razredu ločijo, ko se na različno zahtevnih ravneh pouka učijo materinščine, matematike in prvega tujega jezika (nivojski pouk). Že prej se lahko – vendar samo za nekaj ur – ločujejo od 4. do 7. razreda, ločijo pa se tudi pri treh izbirnih predmetih v 7., 8. in 9. razredu, saj se odločajo za različne predmete.« (Pretnar, 2000:17-18)

Poleg omenjenih novosti, ki jih je prinesla devetletka, so še pisno ocenjevanje v nižjih razredih in ne s številkami ter nacionalni preizkusi znanja za vsak konec triletja. Enaki so za vse učence, v 3. in 6. razredu sta neobvezna, v 9. razredu pa je obvezen.

1.2.2.2 Vloga učiteljev, učencev, staršev

V šolo kot institucijo spada več subjektov. Najpomembnejši so zagotovo učitelji, učenci oz. dijaki in njihovi starši. Njihove vloge bi želela podrobneje predstaviti.

- Vloga učiteljev

»Učitelji in drugi strokovni delavci na šoli morajo po zakonu obvladati slovenski knjižni jezik, imeti ustrezno izobrazbo (visokošolsko, tudi s pedagoškimi znanji) in opravljen strokovni izpit. Izjema je lahko le učitelj, ki si na določenem področju ne more pridobiti visoke izobrazbe, ker ni ustreznega visokošolskega programa, v svojem poklicu pa ima za seboj že

pomembne dosežke. V tem primeru minister lahko odloči, da sme vseeno opravljati vzgojno-izobraževalno delo.« (Pretnar, 2000: 91-92)

Učiteljeve delovne obveznosti so: redni pouk, različne druge oblike organiziranega dela z učenci, priprava na pouk, ki je vsebinska in metodična, priprava učnih pripomočkov, popravljanje in ocenjevanje pisnih nalog in izdelkov, sodelovanje s starši, sodelovanje v strokovnih organih šole, razredništvo, strokovno izobraževanje in izpopolnjevanje, mentorstvo, organiziranje kulturnih in športnih akcij, krožkov, priprava in vodstvo ekskurzij, izletov, tekmovanj, šole v naravi, v šoli kateri je zaposlen.

»Učitelj uči v razredu največ 22 ur na teden (potem opravlja še drugo naštetu delo), v oddelkih podaljšanega bivanja pa največ 25 ur. Nimajo pa učitelji vseh predmetov enakih obveznosti. Učitelji splošnoizobraževalnih in strokovno-teoretičnih predmetov imajo najvišjo obveznost 20 ur na teden v razredu, učitelji materinščine pa največ 19 ur. Učitelji praktičnega pouka morajo opraviti 25 ur na teden.« (Pretnar, 2000: 92)

Menim, da nekateri učitelji zmotno mislijo, da so v šoli zgolj za podajanje učne snovi učencem oz. dijakom in da se jih njihove težave ne tičejo. Nekaj pove tudi podatek iz raziskave »Kako živijo naši otroci«, ki je bila opravljena v letu 2007/08 za potrebe LAS MOK (Lokalne akcijske skupine Mestne občine Kranj) in v katero je bilo vključenih 356 osnovnošolcev in srednješolcev (7., 8., 9. razredi in 1. letniki), ko je kar 89% vprašanih odgovorilo, da svojih težav ne zaupajo učiteljem. (Mestna Občina Kranj, raziskava LAS 2007/08)

Tudi Resman, Bečaj, Bezić, Čačinovič Vogrinčič in Musek (1999) se sklicujejo na to, da učitelji napak razmišljajo, da je njihova stvar le skrb za učenje, ne uvidijo pa celotne vloge v otrokovem razvoju, gledajo na svetovalno službo kot na šolski servis, ki naj se ukvarja s posamezniki ali posebnimi skupinami učencev. Za take učitelje je na šoli samo »učni« (izobraževalni) program, program drugih oblik pomoči pa nekaj čisto drugega.

»Kjer se postavlja koncept svetovalnega dela tako, da se učitelja 'zadolži' za pouk in učenje učencev, svetovalnega delavca in starše pa za pomoč pri drugih ravlinah otrokovega razvoja, tam se ohranja, kot se danes ocenjuje v sodobni svetovalni literaturi, klasičen model svetovalnega dela. Bistvo tega modela sodelovanja med svetovalnim delavcem in učiteljem

je v tem, da učitelj učenca, s katerim ima težave, pošlje k svetovalnemu delavcu, ta pa mu skuša pomagati in ga rešiti težav. Ko se zdi, da je problem odpravljen, se učenec vrne v razred (k učitelju). Shematično, bi to izgledalo takole» (Resman, Bečaj, Bezić, Čačinovič Vogrinčič, Musek, 1999: 149);

UČITELJ-----napotitev-----SVETOVALEC-----tretman-----UČENEC

Slika 1.1: Klasični model sodelovanja (Resman, Bečaj, Bezić, Čačinovič Vogrinčič, Musek, 1999: 149)

Da tak pojav ne bi bil množičen oz. stalnica v svetovalni službi v odnosu učitelj-svetovalec, bi bilo koristno razvijati tiste metode in tehnike dela z učenci, ki bi učitelju s pomočjo svetovalnega delavca olajšale delo in hkrati povečevale učinkovitost njegovega dela. Te metode so boljše spoznavanje učencev, nove učne oblike in metode, individualno delo z učenci, pa tudi take oblike, ki bi učitelje tesneje povezovala s starši. S tem bi se lažje 'razbil' klientski odnos med učitelj-starši, lažje bi se vzpostavilo partnersko sodelovanje.

- Vloga učencev

Menim, da o njihovi vlogi veliko pove Pravilnik o pravicah in dolžnostih učenca (Ur. l. RS, št. 71/04). Sestavlja ga naslednjih 9 členov:

1. člen (vsebina pravilnika)
2. člen (pravice učencev)
3. člen (dolžnosti učencev)
4. člen (oddelčna skupnost)
5. člen (naloge oddelčne skupnosti)
6. člen (skupnost učencev šole)
7. člen (šolski parlament)
8. člen (predlogi, mnenja in pohvale učencev)
9. člen (podaljšanje statusa učenca)

Dolžnosti učencev, ki so opisane v 3. členu (ibidem.), narekujejo, da učenec spoštuje pravice drugih učencev in delavcev šole in ima spoštljiv in strpen odnos do individualnosti, človekovega dostojanstva, etične pripadnosti, veroizpovedi, rase in spola, da izpolni osnovnošolsko obveznost, da redno in točno obiskuje pouk in druge vzgojno-izobraževalne

dejavnosti, da izpolnjuje svoje učne in druge šolske obveznosti, da učencev in delavcev šole ne ovira in ne moti pri delu, da v šoli in izven šole skrbi za lastno zdravje in varnost ter ne ogroža zdravja in varnosti ter osebnostne integritete drugih učencev in delavcev šole ter da spoštuje pravila hišnega reda.

Tukaj me zmoti to, da pravilnik zahteva od učencev nekaj, česar jim šola ne nudi, recimo »druge vzgojno-izobraževalne dejavnosti«. Prav tako se mi zdi zahteva »...da v šoli in izven šole skrbi za lastno zdravje in varnost« iluzija, saj so za to predvsem odgovorni starši, učitelji in ne nazadnje tudi skupnost.

Svojo vlogo oziroma svoje predloge, mnenja in interese učenci izpostavljajo tudi na otroškem parlamentu.

- Vloga staršev

»V šoli dobivajo starši čedalje bolj dejavno vlogo. Seveda pa od možnosti sodelovanja s šolo in od soodločanja o življenju šole ne smejo bežati, drugače ostaja njihova vloga mrtva črka na papirju. Njihovo dejavno sooblikovanje šole se začneja že pri sodelovanju v razredu, kjer je mogoče z združenimi močmi marsikaj urediti. Zunaj šole se tudi pri nas starši že povezujejo v klube (zveza družin pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije, klub staršev za boljšo šolo, združenje staršev Sezam ipd.).« (Pretnar, 2000: 81)

Starši se z učitelji oziroma razrednikom srečujejo na roditeljskih sestankih, kjer se pogovarjajo o dejavnostih otrok v šoli (športni dnevi, šola v naravi, končni izleti), o poklicnem svetovanju ipd. Tu dobijo vsi priložnost, da izrazijo svoje pripombe o morebitnih nevednostih ter opozorijo na nepravilnosti. Na govorilnih urah za posamezen predmet se pogovarjajo neposredno z učiteljem tega predmeta o težavah, uspehu otroka, kje bi bilo potrebno pomagati in na kakšen način.

Starši iz istega oddelka izvolijo enega izmed njih v svet staršev, od koder lahko pride v svet šole. Ta je najvišji organ šole. Svet staršev predlaga programe, ki presegajo standardne, poda soglasje k ravnateljevim predlogom, mnenje o programu razvoja šole, letnem delovnem načrtu šole, obravnava ravnateljevo poročilo o vzgojnih in izobraževalnih zadevah ter pritožbe staršev v zvezi s tem. Svet staršev prvič v šolskem letu skliče ravnatelj. (Pretnar, 2000). Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur. l. RS št. 36/08) pravi,

da svet šole predstavljajo trije predstavniki ustanovitelja, trije predstavniki delavcev in trije predstavniki staršev.

»Pomembno je, da so starši pozorni na učiteljeva navodila za odpravljanje otrokovih napak. Starši naj bodo v stiku z učitelji in spremljajo, kaj učitelj pripoveduje o otrokovem delu. Prisluhnejo pa naj tudi otroku, ko pripoveduje o dogajanju v šoli.« (Pretnar, 2000: 83)

Dolar Bahovec in Bregar Golobič (2004) imata naslednje predloge za odrasle:

- Upoštevanje razvojnih značilnosti otrok.
- Otrokova občutja je potrebno sprejeti z odobravanjem in se o njih pogovoriti.
- Otroke je potrebno aktivno vključiti v proces reševanja problemov in ne reševati problemov namesto njih.
- Otrokom je potrebno dati natančne informacije.
- Potrebno je vzdrževati spodbudno klimo, tako da bo konfliktov kar najmanj.
- Starši naj pomagajo otrokom reševati konflikte takrat, ko se pojavijo.

1.2.2.3 Sodelovanje s starši

Sodelovanje s starši je zelo pomembna naloga šole. Če je sodelovanje s starši uspešno, s tem prispevamo k boljši kakovosti življenja v šoli. Z uporabo metaforične prispodobe bi rekla, da so starši kot varnostna ograja na avtocesti, po kateri otroci vozijo levo-desno. Ta varnostna ograja skrbi za to, da otroci ne zdrsnejo s ceste. Od načina, s katerim so sporočeni vzgojni vzorci otroku s strani staršev, je odvisno otrokovo vedenje v šolskem prostoru in s tem odnosi učenec – učitelj. Sklenemo lahko, da so starši nepogrešljiv člen vzgojno-izobraževalnega procesa v šoli.

Šola potrebuje sodelovanje na dveh ravneh. Na prvi nagovarja starše za sodelovanje pri delu šole, ko potrebuje njihovo ustvarjalnost, njihovo povezanost v skupnost, katere del je šola, včasih njihovo materialno pomoč, njihov delež v načrtovanih akcijah, vsekoli pa nenehen ustvarjalni pogovor – na roditeljskih sestankih, govorilnih urah in v svetu staršev. Povezovanje šole s starši kot udeleženci v projektu je na tej ravni raznoliko in nosilci povezovanja so različni: vodstvo šole, razredniki, posamezni učitelji, starši, sami učenci, svetovalna služba pa tudi institucije zunaj šole. Včasih gre za skupinske, včasih za skupnostne

akcije, včasih so nagovorjeni vsi starši, včasih posamezne skupine ljudi. V vsakem primeru je sodelovanje treba vzpostaviti, vedno znova definirati in ga vzdrževati. Šolska svetovalna služba je ponekod že mesto dogovarjanja in skupnega iskanja uresničljivega (Čačinovič Vogrinčič, 2008).

Na drugi ravni šola potrebuje sodelovanje staršev tedaj, ko učenec potrebuje pomoč. To so vse tiste situacije, v katerih se otrok počuti v stiski, ne more uspešno delati, učitelj mu ne more več zagotoviti vzpodbudnega okolja, starši pa sami ne znajo ali zmorejo pomagati. Mnoge težke situacije so rešljive šele takrat, ko se začnejo reševati skupaj z vsemi udeleženi v problemu. (Čačinovič Vogrinčič, 2008)

1.3 Šolsko svetovalno delo

1.3.1 Zgodovina šolskega svetovalnega dela pri nas

Šolsko svetovalno delo (ŠSD) se je pričelo pri nas pojavljati v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Izoblikovalo se je v tesnem stiku s prakso šolskega vzgojno – izobraževalnega sistema in kot odgovor na širše družbeno – zgodovinske spremembe.

Pediček (1992: 357-373) govori o šolskem svetovalnem delu kot o najbolj avtohtoni inovaciji našega vzgojno-izobraževalnega sistema. Pravi, da ŠSD ni nastalo na podlagi politične volje, ampak kot odziv na potrebe proizvodno-druženega razvoja. ŠSD je ena prvih inovacij, ki je od začetka do danes znanstveno teoretsko zasnovana. Gledano razvojno se je ŠSD pričelo pojavljati na treh prečnih razvojnih stopnjah:

- na stopnji velikih eksternih svetovalnih sistemov;

Za najzgodnejšo razvojno stopnjo v petdesetih letih prejšnjega stoletja so značilni trije veliki svetovalni sistemi, ki so se razvili najprej zunaj šole, vendar so se ji zaradi potencialnih uporabnikov hitro pričeli približevati. Gre za psihohigiensko svetovanje, poklicno svetovanje in vzgojno (po)svetovanje. Slednje se je pričelo razvijati prav v Sloveniji in je bilo namenjeno osebno-razvojnim in socialnim vprašanjem šolskih otrok in mladostnikov. Ta svetovalni sistem je pokrival široko strokovno področje od psihologije, zdravstva prek sociale do raznovrstnih oblik strokovne pomoči staršem, vzgojiteljem in učiteljem ter otrokom in mladostnikom. Zato smemo imeti ta svetovalni sistem za neposrednega predhodnika ŠSD.

- na stopnji monodisciplinarno zasnovanih šolskih strokovnih služb;

V okviru teh velikih sistemov svetovalnega dela pa so se začele razvijati monodisciplinarno zasnovane šolske strokovne službe, ki so se začele umeščati v šolo. Prišlo je do povezave treh strokovnih služb: šolska psihološka, šolska socialna služba, ki se jima je pozneje pridružila še šolska pedagoška služba. V slovenskem prostoru se je leta 1954 najprej oblikovala šolska psihološka služba. Imela je najbolj izdelano zasnovo in tehnologijo dela. Prvi socialni delavec z ustrezno izobrazbo je dobil samostojno delovno mesto na osnovni šoli leta 1962. Šolska socialna služba se je hitro širila in prav socialni delavci so bili med prvimi strokovnimi delavci na osnovnih in kasneje na srednjih šolah. Ta služba je bila manj razvita in utrjena, a se je naglo širila zaradi velikih družbenih sprememb in s tem potreb po ustrezni šolski socialni. Najpozneje se je razvila šolska pedagoška služba, ker se je sprva usmerjala bolj v šolsko vodstvene dolžnosti in šele kasneje v strokovno pedagoške naloge.

- na stopnji multidisciplinarno ter interdisciplinarno utemeljenega šolskega svetovalnega dela;

Sredi šestdesetih let prejšnjega stoletja začnejo monodisciplinarne šolske strokovne službe prehajati na novo kakovostno razvojno stopnjo, ki jo določata interdisciplinarnost in skupinsko delo. Prav interdisciplinarnost in skupinsko delo sta tisti novosti, ki sta dali organizacijsko-operativni okvir šolskemu svetovalnemu delu. ŠSD je povezava treh navedenih šolskih strokovnih služb, njegova teoretična podoba pa se je izoblikovala na treh kritično razčlenjenih podstavah:

- svetovalno delo,
- šolska svetovalna služba in
- osebno delo za otroke.

Od šolskega svetovalnega dela se je zahtevala: strokovna intergrativnost in interdisciplinarnost ter timskost dela; antropološka usmerjenost, študij učencev kot izhodišče in temelj svetovalnega dela; spremljanje in dokumentiranje učenčevega razvoja, vedenja in učenja; položaj učitelja kot prvega in temeljnega uresničevalca ŠSD; znanstveno utemeljevanje ter usmerjanje vsega šolskega vzgojno-izobraževalnega dela in s tem njegovo znanstveno utemeljeno socializiranje in humaniziranje (Pediček 1992: 357-382).

1.3.2 Vloga svetovalne službe

Naloga svetovalne službe je, da učencem s svetovanjem in neposredno pomočjo pomaga na vseh področjih razvoja in da s poseganjem v šolski prostor ter razvijanjem le-tega pomaga tako, da jih usmerja na pravo pot za nadaljnje življenje. Veliko pa je seveda odvisno od šolske politike, ki lahko zavira ali spodbuja poseganje v šolski prostor. Od koncepta dela je tudi odvisno prilagajanje razvojnim in drugim posebnostim učencev. (Resman, Bečaj, Bezić, Čačinovič Vogrinčič, Musek, 1999)

Družina ima nad otrokom najmočnejšo socializacijsko moč. Vendar otroci v šolskem okolju preživijo precejšen del svojega življenja, ravno v tem obdobju pa je tudi njihovo osebno oblikovanje najbolj intenzivno. Znanstveniki so dognali, da je šola nemalokrat usodna za otrokovo duševno in celotno razvojno uravnoteženost, zato se šola ne bi smela sklicevati na to, da je njena skrb le izobraževanje, vse ostalo pa naloga družine. Nekateri učenci se brez težav vključijo v šolski prostor, v njej vidijo odskočno desko za svoj uspeh, prostor, kjer lahko pokažejo svoje znanje. Veliko pa je tudi takšnih učencev, ki v šoli ne vidijo smisla, ki so odrinjeni od šolskega življenja. Šolo doživljajo kot muko, ker ne morejo pokazati svojega znanja. (Resman, Bečaj, Bezić, Čačinovič Vogrinčič, Musek, 1999)

Osebno menim, da je vloga svetovalne službe predvsem v tem, da zna svetovalni delavec/delavka pogledati na situacijo iz različnih možnih zornih kotov, pri tem pa resnično dopuščati možnosti, da vsak izmed udeležениh dobi besedo. Pri tem je tudi zelo pomembno, da se mnenja udeležениh ne delijo na pravilna in napačna.

V delu »Programske smernice – Svetovalna služba v osnovni šoli« Čačinovič Vogrinčič (2008: 5) o vlogi šolske svetovalne službe pravi: »Njena temeljna naloga je, da se na podlagi svojega posebnega strokovnega znanja preko svetovalnega odnosa in na strokovno avtonomni način vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v šoli, s tem da pomaga in sodeluje z vsemi udeleženci v šoli in po potrebi tudi z zunanjimi institucijami.«

Iz tega citata lahko razberemo, da je svetovalni odnos temeljno strokovno izhodišče za svetovalno službo: strokovno delo pomoči in sodelovanja temelji na skupnem konsenzu z vsakim posameznim udeležencem.

»Šolska svetovalna služba je tisto posebno mesto v šoli, s katerega se vzpostavlja svetovalni odnos z vsemi udeleženi v šoli. Temeljne funkcije svetovalne službe (svetovanje, posvetovanje, koordinacijo) opravlja na način tega posebnega odnosa. V šoli se na svoj posebni način preko svetovalnega odnosa vključuje v procese dogovarjanja, sodelovanja, povezovanja in pobude. Preko svetovalnega odnosa si vedno znova prizadeva za jasno in strokovno opredelitev problema oziroma vprašanja, za prepoznavanje in ustvarjalno kritično preseganje najrazličnejših pristranosti in konfliktnosti vseh udeleženi v projektu pomoči in/ali sodelovanja, za vzpostavljanje dogovorov in sporazumov, ki temeljijo na razvidnosti mej, vlog in odgovornosti.« (Programske smernice, 2008: 16)

Šolsko svetovalno delo je zasnovano interdisciplinarno, zato je za delo v tej službi nujno potrebno povezovati znanje različnih ved, ki proučujejo človeka in njegovo okolje in so sorodne vedi socialnega dela. Znanje je potrebno tudi dopolnjevati in nadgrajevati. Vsebina dela zahteva znanje pedagogike, psihologije (psihologija osebnosti, psihologija družine), poznavanje osnovnih metod in načel socialnega dela ter metodologije raziskovanja v socialnem delu. Prav tako so potrebna tudi znanja pravnih predmetov in ostalih predmetov, ki jih spoznavamo v času šolanja ter dodatnega izobraževanja in usposabljanja. Naloga svetovalne službe je torej delo z ljudmi, zato zahteva spretnosti pri vzpostavljanju in graditvi medsebojnih odnosov. »Interdisciplinarnost stroke omogoča socialnemu delavcu posebno širino, kompleksnost in zmožnost celostnega strokovnega obravnavanja vseh potreb posameznikov, skupin in celotne družbene skupnosti.« (Milošević, 1981:17)

1.3.2.1 Vsebina in metode šolskega svetovalnega dela

Doktrino šolskega svetovalnega dela je izdelal dr. Franc Pediček že leta 1967. Na osnovi te doktrine in zakonskih določil ter v sodelovanju z ravnateljem, svetovalni delavci vsako leto pripravijo operativni delovni načrt.

»Temeljna delovna področja svetovalnega dela so:

- sprejem šolskih novincev in njihovo spremljanje,
- poklicno usmerjanje,
- individualno in skupinsko svetovanje učencem in dijakom,
- pedagoško delo z učitelji in starši,

- sodelovanje z vodstvom šole pri razvoju šole,
- analitično spremljanje vzgojno-izobraževalnih procesov.« (Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije, 1997: 424-425)

»Za posamezne temeljne naloge morajo strokovne institucije izdelati okvirne smernice za izvedbo nalog, pri čemer se morajo upoštevati sodobna teoretska spoznanja, pozitivne izkušnje prakse ter perspektivni vidiki razvoja določenega delovnega področja. Temeljni koncept izvajanja naloge ne sme posegati v strokovno avtonomijo dela šolskega svetovalnega delavca. Svetovalni delavci in delavke morajo biti strokovno neodvisni, ker jim to omogoča, da se pri delu ravnaajo in odločajo po strokovnih kriterijih in so za svoje odločitve profesionalno odgovorni.« (Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije, 1997: 425)

1.3.2.2 Temeljna načela svetovalnega dela v osnovni šoli

Temeljna načela strokovnjakov svetovalnega dela predstavljajo osnovno orientacijo ali okvir za profesionalno opravljanje svetovalnega dela v vrtcih oziroma šolah. V Programskih smernicah (2008) svetovalne službe v osnovni šoli je navedenih deset temeljnih načel, ki bi jih svetovalni delavci morali upoštevati ne glede na strokovni profil:

- načelo strokovnosti

Svetovalni delavci v šoli morajo delo opravljati strokovno korektno, v skladu z strokovnimi spoznanji in s strokovno etičnimi načeli.

- načelo strokovne avtonomnosti

Svetovalna služba v šoli je pri svojem delu avtonomna, vendar je dolžna posredovati svoja korektna strokovna mnenja. O strokovnih vprašanjih in načinih svojega dela odloča sama. Vse naloge, ki so v nasprotju z strokovnimi načeli dela ali poklicnim kodeksom, ima pravico odkloniti.

- načelo aktualnosti

Svetovalna služba v šoli opravlja svetovalno delo za šolo, zato mora v svojem delu upoštevati in izhajati iz vsakokratnih potreb udeležencev v šoli in razvojnih potreb šole kot ustanove.

- načelo razvojne usmerjenosti

Delo svetovalne službe v šoli je v skladu z najsplošnejšim vzgojno-izobraževalnim ciljem šole usmerjeno v optimalni razvoj učenca in v razvoj šole kot celote. Zelo pomembno je razvojno-analitično delo, s katerim svetovalni delavci ugotavljajo pogoje vzgojno-izobraževalnega dela v šoli.

- načelo celostnega pristopa

To načelo pravi, da se mora posameznika upoštevati kot osebnost v celoti in kot del ožjega in širšega socialnega okolja. Gre za povezovanje posameznika z ostalimi udeleženci oziroma podsistemi in se upošteva, da so njegove težave del problematike širšega socialnega okolja in jih je potrebno reševati na vseh ravneh.

- načelo sodelovanja in nekonfliktnosti na odnosni ravni

Bistvo vsakega svetovalnega dela je ustrezen odnos med sodelujočimi. Gre za svetovalni odnos, ki je naravnan sodelovalno in je sposoben sodelovanje vzdrževati in razvijati. Svetovalno delo v konfliktnem odnosu ni možno (gre za odnosno raven).

- načelo interdisciplinarnosti ter strokovnega povezovanja in sodelovanja

Delo svetovalne službe je zaradi kompleksne povezanosti socialnih, pedagoških, psiholoških vprašanj najbolj učinkovito, kadar jo sestavlja tim različnih strokovnjakov. To načelo velja ne glede na to ali je na šoli zaposlen eden ali več svetovalnih delavcev.

- načelo strokovnega izpopolnjevanja

Svetovalni delavci na šolah so se dolžni strokovno izpopolnjevati in preverjati lastno strokovnost v supervizijskih in intervizijskih skupinah.

- načelo samo-evalvacije

Eden bistvenih pogojev profesionalnosti svetovalnega dela je samo-evalvacija. Z evalvacijo svojega dela dobimo kritično analizo dela, ki sloni na primerjavi med načrtom in izvedbo, med načrtovanimi nameni in izvedbenim načrtom.

- načelo fleksibilnega ravnotežja med tremi osnovnimi vrstami dejavnosti svetovalne službe

Program svetovalne službe mora vsebovati vse tri osnovne vrste dejavnosti svetovalne službe; dejavnosti pomoči, razvojne in preventivne dejavnosti ter dejavnosti načrtovanja in evalvacije. To načelo morajo upoštevati vsi svetovalni delavci ne glede na strokovni profil. (Bregar-Golobič, 1997)

O temeljnih načelih šolskega svetovalnega dela je pisalo kar nekaj piscev. Želela bi izpostaviti Anno Y. Reed, H. B. McDaniel in R. H. Knapp. (1944; po Pediček, 1967)

Anna Y. Reed poudarja, da vsa temeljna načela svetovalnega dela nastajajo iz dveh teorij, na katerih temelji svetovalno delo. To sta teorija individualnih razlik in humanitarne pomoči človeku. (Pediček, 1967: 88)

Z načeli svetovalnega dela v šoli sta se podrobneje ukvarjala H. B. McDaniel in R. H. Knapp, navedla sta sedem načel svetovalne službe v šoli. Izpostavila bi njuno naslednjo misel: »Služba svetovalnega dela potrebuje več ljudi. Na njeno organizacijo vplivajo širši pogoji. Organizacija mora biti dinamična.« (McDaniel, Knapp, po Pediček 1967: 89) Vendar je H. B. McDaniel svetovalno službo opredelil le kot službo pomoči (a facilitive service), v njegovih načelih ni preventivnih programov, čeprav omenja dinamičnost, je ta vseeno usmerjena le v pomoč kurativnega področja. Na tem področju je R. H. Knapp dopolnil slednjo misel rekoč: »Svetovalno delo mora biti namenjeno vsem otrokom, ne samo tistim, ki imajo kakšne težje probleme.« (Pediček, 1967: 89). Svetovalno delo bi moralo biti usmerjeno predvsem v preventivo.

1.3.2.3 Svetovalni profili na osnovnih šolah

Dr. Franc Pediček je leta 1967 v svojem delu Svetovalno delo in šola utemeljil šolsko svetovalno službo kot službo treh profilov. Ti profili so šolski psihološki delavec, šolski socialni delavec in šolski pedagoški delavec. Vsi strokovnjaki naj bi s svojim znanjem in svetovalnim načinom pripomogli h kvalitetnemu vzgojno-izobraževalnemu delu na šoli. Zapisal je, da »...so različne šolske službe sicer po strokovni strani docela samostojne delovne enote znotraj okvira šolske svetovalne službe, toda nobena izmed njih ne more sama nastopati kot šolska svetovalna služba«. (Pediček, 1967: 217)

Svetovalna služba je interdisciplinarno zasnovana z različnimi strokovnimi profili, ki skupaj sodelujejo na pedagoškem, psihološkem in socialnem področju. Vsak posamezni svetovalni delavec si prizadeva, da v skladu s svojo strokovno usposobljenostjo jasno opredeli svoj vsakokratni delež v projektu pomoči in sodelovanja.

Vsi svetovalni delavci, vsi strokovni delavci so »opremljeni«, da opravljajo to nalogo. Menim, da lahko vsak svetovalni ali strokovni delavec s svojim specifičnim znanjem, podporo in pomočjo sooblikuje in pripomore k boljšemu svetovalnemu delu.

V grobi razdelitvi so svetovalni profili nekako razdeljeni takole: psihologi diagnosticirajo otroka, pedagogi in defektologi se ukvarjajo s specifičnimi učnimi težavami, socialni delavci imajo svojo tradicijo pri delu z družino, socialni pedagogi pa naj bi svoje delo namenili otrokom z motnjami v vedenju in osebnosti. Vsak od profilov ima torej neko specifično področje. Vendar identitete profila in nalog ni mogoče določiti tako, da področja šolskega dela in dejavnosti otrok/učencev razdelimo med posamezne svetovalne profile (Resman, Kroflič, Bežič, 2000).

➤ Psiholog- svetovalni delavec

Psiholog kot svetovalni delavec sodeluje pri vseh osnovnih dejavnostih svetovalne službe v osnovni šoli. Posebno pozornost posveča preventivnemu psihološkemu delu z vsemi udeleženci v vzgojno-izobraževalnem delu, pri svojem delu upošteva načela svetovalnega dela, zapisana v Programskih smernicah.

Posebno pozornost namenja preventivnemu psihološkemu delu z vsemi udeleženiimi. Delo šolskega psihologa pokriva področja: svetovalno delo z učenci, svetovalno delo z učitelji, svetovalno delo s starši, svetovalno delo z vodstvom šole in razvojno analitično delo. Delo z učenci je predvsem usmerjeno na ugotavljanje samopodobe učencev in izvajanje specifičnih programov za oblikovanje realne pozitivne samopodobe ter psihološka diagnostika in spremljanje spoznavnega, čustvenega ter drugih dejavnikov, ki vplivajo na otrokov razvoj. Psihologi ugotavljajo individualne posebnosti učencev, osebno zrelost šolskih novincev in dajejo predloge za individualno delo.

Področje dela z učitelji zavzema interno izobraževanje učiteljev z novjšimi spoznanji razvojne in socialne psihologije. Učitelje seznani z metodami in tehnikami spoznavanja in

spremljanja razvoja učencev, s stresnimi situacijami pri učencih in svetuje, kako ravnati v takih situacijah. Ena izmed nalog je tudi ugotavljanje stresnih dejavnikov pri učiteljih in svetovanje, kako se z njimi učinkovito spoprijeti.

Staršem svetujejo in jih seznanjajo s psihološkimi značilnostmi otrok in njihovimi posebnostmi v razvoju. Vzporedno z vodstvom šole ima psiholog poseben delež pri oblikovanju šolske klime in kulture na osnovi psiholoških ugotovitev. (Skalar, 2000: 42-45)

➤ Socialni pedagog- svetovalni delavec

V primerjavi z ostalimi svetovalnimi profili na osnovnih šolah, ki imajo svojo tradicijo in svoje teorije dokaj izdelane, z uveljavljenimi raziskovalnimi instrumenti in pristopi za delo z otroki, so socialni pedagogi mladi po statusu in šele poganjajo korenine v slovenskem prostoru. Področje delovanja socialnih pedagogov so otroci z motnjami v vedenju in osebnostmi; socialni pedagogi jih strokovno imenujejo »otroci s težavami v socialni integraciji«. Socialne pedagoške intervencije so usmerjene k povečanju uspešnosti, socialne kompetentnosti, k boljši opremljenosti, k trdnosti in močem za obvladovanje razvojnih nalog in premagovanje rizičnih dejavnikov. Posebno so kompetentni kot vodje in animatorji kompenzacijskih in socialno integracijskih programov. Vloga socialnega pedagoga pri obravnavanju otrok s težavami v socialni integraciji temelji na socialno-pedagoški doktrini oziroma na načelih socialno pedagoškega dela (Skalar, 2000: 42-45).

➤ Pedagog- svetovalni delavec

Šolski pedagogi si filozofijo svetovalnega dela oblikujejo s pomočjo teorije vzgoje in šolske pedagogike in drugih pedagoških disciplin. Pedagogi se usposabljaajo za raziskovanje pedagoške teorije in prakse za razvoj pedagoških ved in vzgojno-izobraževalne dejavnosti. V času dodiplomskega študija pridobijo znanje za reševanje pedagoških vprašanj, razvoj programov, delo in procese ter pedagoško svetovanje. Pedagogi so usposobljeni tudi za poučevanje pedagogike in pedagoških predmetov.

Pedagogi dobro poznajo značilnosti različnih oblik vzgojno-izobraževalnega dela ter vlogo posameznih subjektov in odnosov znotraj nje. Ta profil je namenjen in usposobljen za nudenje pedagoške svetovalne pomoči mentorjem ter ravnateljem pri vzgojno-izobraževalnem delu na ustanovi kot celoti.

Prav tako nudi pedagoško svetovalno pomoč učencem in pozna njihove razvojne značilnosti. Ena izmed pomembnejših nalog pedagoga je reševanje vprašanj diferenciacije, integracije, individualizacije, oblik, metod, sredstev in uporabe učne tehnologije pri pouku (Bezič, Resman, Kroflič, 2000: 5-14).

➤ Socialni delavec- svetovalni delavec

Pri opisu socialnega delavca kot svetovalnega delavca se večinoma opiram na delo dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič in sod. (2005), ki je v slovenskem prostoru prva strokovno opredelila socialno delo z družino. Menim, da je ta profil svetovalnega dela zelo dobro predstavila. Po njenem strokovnem stališču je prva naloga socialnega delavca, da vzpostavi delovni odnos. Elementi delovnega odnosa so naslednji: dogovor o sodelovanju, instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev ter osebno vodenje. Ta delovni odnos težko vzdržujemo, če ne upoštevamo štirih pomembnih sodobnih konceptov v socialnem delu: perspektiva moči, etika udeležnosti, znanje za ravnanje, ravnanje s sedanjostjo ali koncept so-navzočnosti.

Socialni delavec, socialna delavka morata imeti vrsto znanj iz družinske psihologije. Pomembno je, da vzpostavita zavezništvo med staršema in varujeta generacijske razlike v novih družinskih oblikah.

Predmet socialnega dela je pomoč in iskanje rešitev za kompleksne socialne probleme ljudi skupaj z njimi. Ključni pojmi so: pomoč, reševanje problema, iskanje novih rešitev preko socialnodelovnega odnosa tako, da se mobilizira moč ljudi. Gre za reševanje kompleksnih socialnih problemov učencev. Večina težav je rešljiva le, če sodelujejo vsi, ki so vpeti v socialno mrežo učenca. To mrežo je pogosto potrebno okrepiti in podpreti.

Znotraj dejavnosti pomoči bi nujno moralo delo s starši zavzemati posebno mesto. Šola potrebuje delo s starši tam, kjer učenec sam ne more uspešno delati, kjer učitelj otroku ne more zagotoviti spodbudnega okolja in starši sami ne znajo ali ne zmorejo pomagati. Gre za socialno delo z družino, o katerem govorimo takrat, kadar povabimo vse člane družine, da prispevajo svoj delež k rešitvi oziroma v pomoč otroku. Socialno delo z družino ni terapija, ima pa terapevtski učinek.

Poseben interes socialnega dela je usmerjen v ugotavljanje stanja na področju obstoječih projektov pomoči. Gre na primer za vprašanje, kakšne projekte pomoči ima šola za zagotavljanje spodbudnega okolja socialno ogroženim otrokom, za analizo in evalvacijo obstoječe mreže prostovoljcev: kako se vzpostavlja in vzdržuje, kdo so njeni člani, kakšno pomoč potrebujejo za svoje delo, vsebina in dileme njihovih supervizijskih skupin. Šola, ki je sodelovala v raziskovalnem projektu, sodeluje z dnevnim centrom »ŠKRLOVEC«, katerega prostovoljci njihovim učencem pomagajo z učno pomočjo, pripravljajo umetniške in pogovorne delavnice, v počitniških dneh pa organizirajo tudi večdnevne izlete. Tipična naloga bi bila kvalitativna analiza izboljšanja učne in vzgojne situacije otroka ali skupine otrok znotraj šole. Na taki analizi je mogoče zgraditi učinkovitejše modele in hkrati preventivno akcijo.

To so teme, ki jih socialno delo vidi in ubesedi: procesi pomoči in solidarnosti so tipične teme, ne pa edine in možne teme raziskovanja. Ovire, ki jih socialno delo bolje prepozna, so ovire v socialnem okolju otroka: nevzdržne družinske razmere, prostorska stiska, pomanjkanje potrebščin, izključenost zaradi drugačnosti, socialni in ekonomski status, odvisnosti. Šolska svetovalna služba mora v svoje delo vključiti tudi raziskovanje šolskih pogojev za učenje in razvoj učencev ter jih prilagajati. Preventivno in razvojno usmerjene svetovalne službe se ne zapirajo v svoje prostore, pač pa se tvorno vključujejo v skupno življenje na šoli. (Resman, 1995: 237)

➤ Defektolog- svetovalni delavec

Defektologi so med strokovnimi delavci v šolski svetovalni službi zelo skromno zastopani. Defektolog kot svetovalni delavec sodeluje pri osnovnih dejavnostih svetovalne službe, najbolj učinkovit je pri tistih dejavnostih, ki so povezane z organizacijo življenja in dela otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami v šoli (Kavkler, Tancig, 2000: 33-38).

Mnogi mislijo, da je delo defektologa kurativno, vendar je to mišljenje zmotno. Defektolog je najbolj učinkovit v naslednjih dejavnostih: razvoj znanja, sposobnosti in spretnosti, ki predstavljajo predpogoj za uspešno šolanje, učenje in poučevanje, telesni, emocionalni razvoj, predvsem z otroki s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami. Defektolog na podlagi svojega posebnega strokovnega znanja opravlja posebna strokovna dela. Obvlada

specifične oblike in metode učne pomoči, zato lahko otrokom z zmernimi in izrazitejšimi učnimi težavami strokovno učno pomaga.

Proces integracije otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami bo uspešen takrat, ko bodo v njem aktivno sodelovali vsi profili svetovalnih delavcev in to na vseh stopnjah od identifikacije, diagnostike, načrtovanja, priprave individualiziranih programov, obravnave do evalvacije uspešnosti integracije na nivoju institucije in posameznika. Sodelovanje vseh profilov svetovalnih delavcev pogojuje heterogenost populacije otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami v osnovni šoli (Kavkler, Tancig, 2000: 33-41).

1.3.2.4 Svetovalno delo z družino

Svetovalno delo s starši in družinami je postalo pomemben del šolskih svetovalnih služb. Objektivni pogoji življenja in kompleksna soodvisnost vseh udeleženi v šolskem sistemu zahtevajo sodelovanje. Pri sodelovanju ne gre za to, kdo bo zmagal, temveč za iskanje novih, boljših rešitev in možnosti. V sodelovanju staršev in šole je večšina pogajanja nedvomno pomembna. Na prvi ravni naj bi šolska svetovalna služba prispevala k temu, da nihče od staršev ne bi bil izključen. Odpira pa se vprašanje, koliko in kateri starši se čutijo nagovorjeni. Pomembna naloga šole je, da nagovori starše ter s tem spozna pomen sodelovanja z njimi, hkrati pa mora zagotoviti, da bodo vsi udeleženi v šolski skupnosti. Pogosto izpadejo prav tisti starši, ki jih v svetovalni službi poznamo, ker imajo mnoge probleme, zato lahko prav iz svetovalne službe prispevamo pomemben delež k vključenosti staršev v sodelovanje s šolo. Za tem stoji spoznanje, da družina, ki je v nekem času potrebna pomoči, v nekem drugem lahko sama ponudi pomoč. Nihče od staršev ne bi smel ostati zgolj v vlogi nekoga, ki pomoč potrebuje. (Čačinovič Vogrinčič, 1999)

Ko sodelovanje s starši povežemo s svetovalno službo, uvedemo nov pojem: govorimo o svetovalnem delu. Bistvo svetovalnega dela je svetovalni odnos, ki je v temelju sodelovanja; svetovalni odnos, ki ga vzdržuje svetovalni delavec. Svetovalni odnos pomeni, da bo sodelovanje temeljilo na dogovoru, ki je prvi korak svetovalnega dela. Dogovor vsebuje definicijo problema, ki jo sooblikujejo vsi udeleženi v problemu. Pri tem pa imajo vsi udeleženi možnost raziskovanja možnih rešitev in dogovor o deležu vseh sodelujočih pri iskanju rešitev. (Čačinovič Vogrinčič, 1999)

Svetovalni odnos, ki ga z vsemi uporabniki vedno znova vzpostavlja svetovalna služba zagotavlja odprte prostore za pogovor in ustvarjanje realnih pogojev za spreminjanje. Ko začnemo sodelovati s starši, se moramo zavedati, da moramo ustvariti prostor za konflikt. Če naredimo ta korak, podamo možnost za reševanje konfliktov z dogovori in pogajanjem. Še vedno bomo na šoli reševali skupaj s starši tiste probleme, ki jih lahko rešimo le skupaj ali bolje skupaj. Svetovalni odnos mora poznati tudi razmejitev med problemi šole in problemi družine. Slednje je potrebno rešiti doma, probleme šole pa v šoli. Svetovalno delo z družino mora prispevati k spoštovanju, h kompetentnosti in dostojanstvu ter k temu, da ima družina več moči za mobilizacijo svoje energije. (Čačinovič Vogrinčič, 1999)

Sistemijski koncepti so prinesli v svetovalno delo redefiniranje stranke v 'udeleženko v problemu', skupaj z drugimi udeleženi v problemu tako, da je naloga pomoči in svetovanja vzpostavljanje procesa, v katerem udeleženi v problemu ostanejo udeleženi v rešitvi. Tudi svetovalno delo s starši oz. družinami ustvarja projekte reševanja, kjer se skrbno dogovarjajo za posamezne korake. Pri svetovalnem delu je temeljnega pomena 'etika udeležnosti', kot jo definira Lynn Hoffman (1994: 23; po Čačinovič Vogrinčič, 2005): objektivnega opazovalca, v našem primeru svetovalnega delavca, 'nadomesti' sogovornik, ki omogoči pogovor zato, da bi se vsi udeleženi v problemu pogovorili in dogovorili. Svetovalni odnos mora potekati tako, da se pogovor nadaljuje, nihče v pogovoru nima zadnje besede. Naloga svetovalnega delavca je, da skrbi za etiko udeležnosti, tukaj ne gre več za iskanje vzroka ali resnice temveč gre za skupno raziskovanje.

Danes se pogosto dogaja, da je svetovalno delo s starši v večini primerov svetovalno delo z enim od staršev. Pri nekaterih problemih in nalogah potrebujemo dogovor z enim od staršev, pri drugih pa dogovor z obema staršema. Ravno svetovalna služba je tista, ki lahko obema roditeljema omogoči dejansko udeležnost. Če smo z enim od staršev postavili dogovor, ni nujno oz. ga ne moremo uveljavljati tudi za drugega roditelja.

Svetovalno delo z družino služi kot naravna mreža v pomoč otroku. O svetovalnem delu z družino govorimo, ko povabimo vse člane družine, da prispevajo svoj delež k rešitvi problema. Sodelovanje je zagotovljeno vsakemu posebej in vsem skupaj. (Čačinovič Vogrinčič, 1999)

Vzpostavljane svetovalnega odnosa z družino poteka na dveh ravneh. Vzporedno tečeta dva procesa:

- vzpostavljane delovnega odnosa za iskanje rešitev, udeleženi v problemu postanejo udeleženi v rešitvi;
- pogovor o družinski skupini, o njenem delovanju, ki mora prinesiti več razvidnosti za potrebne spremembe v družini. (Čačinovič Vogrinčič, 1999)

1.4 Tveganja, s katerimi se srečujejo mladostniki

»Da je šola institucija, ki producira travme in strese, vemo tudi iz naše šolske prakse. Zadrege in stiske, ki se pojavljajo ob koncu šolskega leta, (učni uspeh, napredovanje, matura, vpis v naslednjo stopnjo šolanja, itd.), se kažejo v izostajanju od pouka, povečanem številu begov od doma, različnih oblikah nasilja nad drugimi (med učenci in celo nad učitelji) in samim seboj (samomor in poskusi samomora). Iz izkušenj in proučevanja vemo, da se pri učencih z večjimi težavami pogosto neugodne domače in šolske okoliščine dopolnjujejo. Ugotavljamo, da čeprav so to učenci različne starosti, spola, imajo različne učitelje in prihajajo iz različnih socialnih okolij, imajo nekaj skupnih značilnosti: vsi živijo v težkih socialnih okoliščinah, imajo probleme s šolo in borbe, »velike težave« s poukom in učenjem.« (Resman, Bečaj, Bezić, Čačinovič Vogrinčič, Musek, 1999: 85-86)

Brigita Kričaj Korelc (2004) pravi, da so šolski svetovalni delavci prvi, ki lahko prepoznajo ali posumijo, da se v družini z otrokom nekaj dogaja. Od svetovalnih delavcev se pričakuje, da bodo ustrezno prepoznali in ocenili ogroženost otroka, na osnovi ocene pa načrtovali pomoč otroku oziroma ustrezno ukrepali, da bi zaščitili otroka ter prijavili kaznivo dejanje posameznikov, ki povzroča otroku škodo. Od njihove ocene je velikokrat odvisna nadaljnja obravnava otroka in družine, to pa pomeni veliko odgovornost za šolske svetovalne delavce.

Tako kot različni strokovnjaki različno klasificirajo naloge razvojnega svetovanja, različno klasificirajo tudi probleme in težave, s katerimi se srečujejo otroci in so obenem tudi predmet svetovalnega dela.

Pediček (1974: 246, po Resman, Bečaj, Bezić, Čačinovič Vogrinčič, Musek, 1999: 141) in Jurman (1978: 32, po Resman, Bečaj, Bezić, Čačinovič Vogrinčič, Musek, 1999: 141) te težave globalno delita:

- a) na razvojne težave, posebnosti,
- b) na težave, ki izvirajo iz socialnega okolja,
- c) na težave, ki izhajajo iz šolskega vzgojno-izobraževalnega dela.

Dinkmeyer in Caldwell (1970 v Baruth, Robinson, 1987: 191; po Resman, Bečaj, Bezić, Čačinovič Vogrinčič, Musek, 1999: 141) pa težave otrok oziroma učencev delita na 4 področja:

- a) šolske težave,
- b) družinske,
- c) medosebne (interpersonalne),
- d) težave s samim seboj, razumevanje samega sebe.

V podrobnosti bi se gornje težave otrok, ki se zatekajo k svetovalnemu delavcu, videle v naslednjem.

1. Šolske težave:

- razumevanje z učiteljem (razumevanje učitelja in biti razumevan od učitelja),
- bati se spraševanja v razredu,
- obremenjenost z zelo težkimi nalogami,
- želja, da bi se poboljšal (popravlil) na posameznem področju (predmetu),
- otrok ne mara predmeta ,
- biti količinsko preobremenjen z nalogami (učencem se zdi preveč nepotrebnega pisanja).

2. Dom in družinski odnosi:

- biti v boljših odnosih s starši,
- starši so hitro prizadeti in pričakujejo preveč,
- biti v boljših odnosih z brati in sestrami,
- želeli, da bi s starši več stvari delali skupaj.

3. Odnosi z drugimi:

- potreba po več prijateljih,
- biti večkrat izbran (biti v središču pozornosti, da bi bili drugi pozornejši do otroka),
- pridobiti vrstnike za igro,
- pripadati in biti sprejet,
- bati se ljudi (težave navezovanja socialnih odnosov, strah pred drugimi).

4. Sam s seboj, do sebe:

- biti nesrečen,
- neustrezen, neadekvaten, neuspešen, manj uspešen v fizičnem, socialnem in osebnostnem smislu,
- obvladovanje čustev,
- obvladati bojazen, strah in osamljenost. (Resman, Bečaj, Bezić, Čačinovič Vogrinčič, Musek, 1999: 141-142)

Antončič (2005) navaja, da je nasilje med vrstniki v šoli problem, s katerim se srečujejo v vseh evropskih državah. Zato bom predstavila nekaj značilnosti nasilja.

Čačinovič Vogrinčič (2005) pravi, da mladostnika, ki nam z nasiljem nekaj sporoča, ne smemo obravnavati kot nekaj grozečega in nevarnega, saj na tak način z njim ne bomo mogli vzpostaviti osebnega stika in delovnega odnosa.

Poštrak (2004: 3-8) v članku »Nasilje kot sporočilo« pravi: »Pojem nasilje je večpomenski, ohlapen. Več vrst je tistih dejavnosti ali ravnanj, ki jim rečemo nasilna. Če želimo natančno govoriti o tem pojmu in nanj vezanih vidikih, ga moramo opredeliti in vedno znova navesti, o kaki vrsti nasilja v danem trenutku razpravljamo.«

Zdi se, da je v zadnjem času veliko govora o nasilju in nasploh o neustreznem vedenju, obnašanju, ravnanju otrok in mladostnikov, v osnovnih in srednjih šolah, v prostem času. V medijih in tudi strokovni literaturi je izpostavljeno, da nasilje med mladimi narašča. Če bi te opazke vzeli zares, ne zgolj kot pavšalne, bi sklepali, da je nasilja med mladimi vedno več.

Katja Filipčič pravi, da podatki kažejo trend naraščanja mladoletnih žrtev kaznivih dejanj po letu 1997, vendar bi si to napačno interpretirali, če ne bi upoštevali tudi rast zaznane kriminalitete v istem opazovanem obdobju. Rečemo lahko, da je delež mladoletnih žrtev kaznivih dejanj v celotni zaznani kriminaliteti v zadnjih desetih letih stabilen. (Filipčič, 2005)

V kontekstu nasilja se mi zdi zelo pomembno omeniti naslednje. Noben človek ni nasilen vedno in kjerkoli. Nasilje se rojeva v interakciji med posameznimi ljudmi ali posameznimi skupinami. V šoli lahko učitelji in svetovalni delavci pomagajo stiske mladostnikov razreševati na ustrezne načine. To pa bodo lahko seveda storili le, če jih bodo poznali in razumeli. Mladostnika ne smemo obsojati in mu dajati negativne nalepke, temveč poskušati razumeti njegovo nesramno in nasilno obnašanje. Poskušajmo razumeti, kaj nam s tem sporoča (Dekleva, po Šelih, 2000).

V strokovni literaturi, ki obravnava nasilje med učenci v osnovnih in srednjih šolah, lahko zasledimo številne predloge za zmanjšanje in preprečevanje nasilja, ki jih lahko razdelimo v tri večje skupine. Za učinkovito obvladovanje varnosti otrok so posebno pomembni:

- ozračje, ki ne dopušča nasilja,
- razvit sistem preprečevanja nasilja,
- ukrepi za takojšnje posredovanje v primeru nasilja. (Habbe, 2000)

Sistem preprečevanja nasilja naj se odraža že v organizaciji dela šole, ki naj vse zaposlene vzpodbuja k skupnemu reševanju problemov in sodelovanju z dogovorjenimi cilji. Posebno pomembne so spretnosti prepoznavanja in sprejemanja razlik, vzpostavljanja prijateljskih odnosov ter mirnega reševanja težav in sporov, ki naj jih v vsakdanjih procesih, kot so razredne ure, roditeljski sestanki, zunajšolske dejavnosti in podobno, učitelji prenašajo na svoje učence (Habbe, 2000).

Antončič (2005) pravi, da je nasilje pri mladih lahko izraz premagovanja strahu, način iskanja samopotrditve, na nek način pa je to tudi prikrito samokaznovalno vedenje. Prav tako se izpostavlja dejstvo, da v šolskem prostoru prihaja do različnih nasprotij med vsemi udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa. V šolskih prostorih naj bi vladalo nezadovoljivo šolsko vzdušje, kar naj bi se odražalo v večjem obsegu nasilja. Zanimiva je ugotovitev, da naj bi na takšne razmere vplivala predvsem izobraževalna, ne pa tudi zadostna vzgojna vloga

šole. Na enem izmed otroških parlamentov leta 2005 so učenci povedali, da je v šolah veliko psihičnega nasilja, na nekaterih tudi fizičnega, vsi pa so se strinjali v tem, da bi moralo biti med učenci in razredniki več spoštovanja in zaupanja. Del krivde za vzpodbujanje nasilja in širjenje nestrpnosti pa so pripisali medijem. V zadnjem obdobju se pojavlja nasilje učencev nad učitelji in drugimi zaposlenimi na šoli. Sindikat vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture (SVIZ) priznava, da je tovrstno nasilje problem, zato so v letu 2004 ustanovili skupino za proučevanje tovrstnega nasilja in informiranje javnosti.

Mednarodne raziskave so pokazale, da največ kaznivih dejanj storijo otroci in mladoletniki v stanovanjskih hišah ter na cestah in ulicah. Po številu kaznivih dejanj sledijo šolski prostori in gostinski lokali. Povečuje se delež deklet, zaskrbljujoče pa je, da so vedno pogostejši storilci kaznivih dejanj otroci, mlajši od 14 let.

Antončičeva omenja tudi raziskavo "vrstniško nasilje v šolah", ki jo je izvedel Zavod RS za šolstvo. Zanimive so naslednje ugotovitve: starejši učenci imajo že razvite določene spretnosti, s katerimi se ubranijo nasilnežev, zato je tudi število žrtev manjše. Nasilje se najpogosteje dogaja v šolskih prostorih, kot so stranišče, jedilnica, šolsko igrišče, hodnik in garderobe, prav tako pa tudi na poti v šolo in iz nje. Fizičnega nasilja je več na poklicnih šolah kot na srednjih strokovnih šolah ali gimnazijah, v slednjih pa je največ psihičnega. Ugotovitve tudi kažejo, da učenci niso znali dobro definirati, kaj je to nasilje, učiteljem pa manjka znanja s področij medsebojnih odnosov in postavljanja pravil vedenja. (Antončič, 2005)

Gril (2006) s tveganim vedenjem povezuje tudi dolgočasje in pasivnost v prostem času. Zaznavanje mladostnikov, da nimajo kaj početi, nikamor iti, da jim je dolgčas, se povezuje s številnimi problematičnimi vedenji, kot so pitje alkohola in uživanje drog, visoka stopnja odsotnosti v šoli in visoka stopnja vandalizma. Pomembno je, da imajo mladostniki prosti čas strukturiran in da imajo pri tem oporo odraslih, ki jo potrebujejo. Dejavnosti, ki si jih mladostniki ne izberejo sami oziroma so vsiljene s strani staršev, imajo negativne izide. Med strukturiranim prostim časom mladostnikov in prostim časom, v katerem so mladostniki prepuščeni lastni iniciativnosti, je potrebna uravnoteženost. Le tako si bodo izbirali dejavnosti, ki so zanje osebno pomembne in primerno izzivne.

»Za izpolnitev razvojnih nalog mladostnikom ne zadoščajo zgolj razvite spoznavne sposobnosti, temveč so zlasti pomembni drugi ljudje, s katerimi so mladostniki v

vsakodnevnem stiku in s katerimi se primerjajo. Obe razvojni nalogi mladostniki razrešujejo skozi proces socialne primerjave, ki se odvija v različnih socialnih interakcijah, v katere se vključujejo: v krogu družine, vrstnikov in družbenih ustanov.« (Gril, 2006: 5)

Socialno okolje mladostnikov se iz družine razširi na vrstnike in druge institucije, kjer živijo. Medosebni odnosi, ki so vzpostavljeni z različnimi ljudmi v skupnosti, postajajo pogostejši in zanje osebno vse pomembnejši. Vplivajo tudi na mladostnikov osebni in socialni razvoj. Pomembni so procesi v okoljih, ki spodbujajo ali zavirajo mladostnikov razvoj: starševska socializacija, pozitivno ali negativno vrstniško vplivanje, modelno vedenje s strani starejših mladostnikov in odraslih ter razvoj samoučinkovitosti in samozaupanja. S poviševanjem starosti otrok in mladostnikov se povečuje število pomembnih okolij, v katera se vključujejo. (Gril, 2006)

Zanimiva je ugotovitev Grilove (2006) v raziskavi, da osmina osnovnošolcev pogreša strpne medčloveške odnose v mestu (več prijaznosti, strpnosti in medsebojnega sodelovanja). Desetina pa jih pogreša mladinsko infrastrukturo kot so klubi, prostori za druženje, zbirališča ali zgolj streha nad glavo.

2. PROBLEM

V teoretičnem delu smo prikazali, kako pomembno je v širšem okolju sodelovanje vseh vpletenih pri opredeljevanju in razreševanju tveganih življenjskih situacij.

V osrednjem delu diplomske naloge želim prikazati poglede vseh udeležениh skupin (učencev, njihovih staršev, učiteljice, svetovalne službe) na tvegane življenjske situacije učencev. Zanimala me je predvsem raznolikost oz. podobnost med pogledi, kaj označujejo za tvegano in kako v teh situacijah ravnaajo. Ključen poudarek pa je na vlogi šolske svetovalne službe pri načrtovanju odgovorov na tvegane življenjske situacije.

V medijih velikokrat poročajo o nasilju, zlasti v tem smislu, da ga je vedno več med mladimi. Prav tako je zelo izpostavljena problematika drog. Ravno iz tega vidika menim, da je projekt dobro zasnovan, saj lahko ugotovimo, kaj se posamezni skupini ljudi (učencem, staršem, šolskim delavcem) zdi tvegano. Menim, da je to bolj realen pogled na tvegane situacije, kot pa ga zasledimo v medijih.

Ugotoviti sem želela, na kakšen način lahko v obvladovanje tveganj vključimo otroke in starše, kaj o teh situacijah vedo in kako ravnaajo, ko se z njimi srečajo. Posebej pa me je zanimalo, kako se na tvegane situacije odzivajo strokovni delavci v šoli (učitelji in šolska svetovalna služba). Te ugotovitve bodo sestavni del rezultatov projekta »Učenci in dijaki v tveganih življenjskih situacijah: strategije obvladovanja tveganih življenjskih slogov v šoli in doma« in bodo osnova za izdelavo vsebin za izobraževanje svetovalnih delavcev in staršev ter priporočil, kako ravnati, ko do tveganega vedenja pride.

Tako bo moja naloga delček, ki bo prispeval k vpogledu v tveganja in kot prvi korak k razmisleku o vlogi šolske svetovalne službe pri tem.

Raziskavo sem izvedla v osnovni šoli, ki sodi v urbano področje. Zadnjih nekaj let sodeluje z dnevnim centrom za otroke in mladostnike »ŠKRLOVEC«, katerega prostovoljci učencem nudijo učno pomoč, pripravljajo umetniške in pogovorne delavnice, v času počitniških dni pa organizirajo tudi večdnevne izlete.

3. METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

Gre za akcijsko in kvalitativno raziskovanje, ki nam omogoča vzporedno vključevanje različnih akterjev v proces raziskovanja in sprotno izobraževanje vključenih (raziskovalcev, učiteljev in strokovnih delavcev, staršev in otrok) tako o postopkih raziskovanja kot o vsebinah.

3.2 MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Merski instrument so smernice za izvedbo fokusnih skupin in intervjujev s tremi ciljnimi skupinami:

- prva ciljna skupina so učenci (oz. dijaki)
- druga ciljna skupina so starši
- tretja ciljna skupina sta šolska svetovalna delavka in razredničarka

Smernice oz. vprašalniki so navedeni v prilogi in so bile izdelane v okviru projekta »Učenci in dijaki v tveganih življenjskih situacijah: strategije obvladovanja tveganih življenjskih slogov v šoli in doma«.

3.3 POPULACIJA IN VZORČENJE

Populacija so učenci in starši ter svetovalna delavka in razredničarka v šoli Predoslje. V raziskavo sem vključila neslučajnostni vzorec učencev enega izmed oddelkov 8. razreda (23 učencev), njihovih staršev (13; 5 očetov, 8 mam) ter svetovalno delavko in razredničarko paralelke. Ker je razredničarka razreda, ki je bil vključen v raziskovalni projekt zbolela in je bila zelo dolgo časa odsotna, sem vključila razredničarko paralelke. Ta razred in njihove starše sem izbrala na podlagi pogovora s svetovalno delavko. Svetovala mi je razred, ki naj bi bil po njenem mnenju manj »divji« in bolj pripravljen sodelovati od paralelnega.

3.4 ZBIRANJE PODATKOV

Podatke sem zbrala s pomočjo smernic za izvedbo fokusnih skupin in intervjujev. Izvajanje tega je potekalo v mesecu marcu 2009. Raziskovanje je potekalo s pogovori fokusnih skupin

učencev in njihovih staršev, z vsako skupino posamezno. S svetovalno delavko in razredničarko pa sem opravila intervju, tudi posamezno.

Za sodelovanje in seveda dovoljenje sem zaprosila tamkajšnjega ravnatelja, vse skupaj pa je uspela organizirati svetovalna delavka – socialna delavka ga. Metka Štular. Vse podatke sem vnesla v že pripravljeno tabelo.

3.5 ANALIZA PODATKOV

Analizo predstavljam v štirih skupinah, začenjam z učenci, nadaljujem z njihovimi starši, svetovalno delavko in končam z razredničarko. Celotno tabelo sem razdelila po posameznih delih. Vsak del se ponovi enkrat. V prvem delu so v ležeči pisavi napisane izjave sodelujočih natančno tako, kot so situacijo opisali oz. videli sami. V ponovitvenem delu je za boljšo preglednost napisan le pojem/koda. Ker je poudarek diplomske naloge na vlogi šolske svetovalne službe pri načrtovanju odgovorov na tvegane življenjske situacije, podrobneje predstavim še njihove vloge, ideje, želje in pričakovanja, kako se v prihodnosti spopasti s tveganimi življenjskimi situacijami.

Obdelava podatkov je potekala po metodi kvalitativne analize. Na fokusnih skupinah sem s seboj imela »flip chart-e«, iz katerih sem pridobljene podatke vnesla v že pripravljene tabele. Intervjuje sem zapisala v pripovedni obliki. Intervju je zapisan v pravilni slovnični obliki, razne slenge, ki so ponazarjali določene stvari, sem dala v narekovaje.

Tabela 3.1: Primer kodiranja

1. Situacije tveganja - učenci	Kode/pojmi
1. <i>ogrožen sem takrat, ko mi učiteljica ne da miru</i>	Ogroženost s strani učitelja
2. <i>iz 9. razreda so nasilni do nas</i>	Nasilje učencev iz 9. razreda
3. <i>ukinili so nam športni dan, niso ga sposobni organizirati</i>	Ukinitev športnega dneva
4. <i>tudi lansko leto nismo šli na končni izlet v Gardaland, peljali so nas okrog Brda</i>	Ukinitev lanskega končnega izleta
5. <i>v tvegani situaciji sem takrat, ko se moram doma učiti, pa se mi ne da, potem v šoli dobim slabo oceno</i>	Učenje doma
6. <i>imajo nas za poskusne zajčke, vedno smo na slabšem od prejšnje generacije</i>	»Poskusni zajčki«

Primer ureditve pojmov: *učenje doma*

- s strani učenca: »V tvegani situaciji sem takrat, ko se moram doma učiti, pa se mi ne da, potem v šoli dobim slabo oceno.«
- s strani svetovalne delavke: »Otroci se ne učijo redno, zato imajo stisko pred spraševanjem. Doma nimajo podpore, samo 'zaslišujejo' jih o ocenah.«
- s strani učiteljice: »Kar se tiče učenja, je letos kot noč in dan, če primerjam z lanskim šolskim letom. Vse jim je vseeno, pri nekaterih učiteljih se zelo izživljajo.«

Kvalitativna analiza podatkov je po korakih predstavljena v prilogah naloge.

4. REZULTATI IN RAZPRAVA

Namen diplomske naloge je podati sliko o načinu ravnanja šolske svetovalne službe in učiteljice s tveganimi življenjskimi situacijami, s katerimi se srečujejo mladi. Osnovna šola je vzgojno – izobraževalna institucija, katere namen je razvoj otroka, osvajanje sistema vrednot, oblikovanje pogleda na svet ter razvijanje spretnosti in pridobivanje znanj. Menim, da šolski sistem lahko dobro deluje le, če se vsi udeleženi zavedajo svojih dolžnosti in če delovni odnos gradijo na sodelovanju.

Tabela 4.1: Tvegane situacije

Št. situacij	Situacije tveganja	Učenci	Starši	Svetovalna delavka	Učiteljica
1.	Ogroženost s strani učitelja	X			
2.	Nasilje učencev iz 9. razreda	X			
3.	Ukinitev športnega dneva	X			
4.	Ukinitev lanskega končnega izleta	X	X		
5.	Učenje doma	X		X	X
6.	Poskusni zajčki	X			
7.	Promet		X		
8.	Premalo krožkov, dejavnosti v šoli		X		
9.	Nasilje		X		
10.	Dostop drog		X		
11.	Spolno nasilje		X		
12.	Motenje pouka			X	
13.	Nesprejetost med vrstniki			X	X
14.	Boleznska stanja- začetki anoreksije			X	
15.	Slabi odnosi v družini			X	
16.	Psihično nasilje				X
17.	Starši, ki grozijo				X

Tabela 4. 1 prikazuje vseh sedemnajst tveganih situacijah, ki so bile opredeljene s strani vseh udeleženi v raziskovalnem projektu.

Ugotovila sem, da so učenci ter njihovi starši izpostavili le eno situacijo, ki se zdi tvegana obojim in sicer 'ukinitve lanskega končnega izleta'. Dejstvo, da so starši in učenci skupno navedli dvanajst tveganih situacij, enaka pa je le ena, kaže na različnost pogledov na tvegane situacije med njimi. Če so pogledi različni, potem je seveda tudi ukrepanje mnogo težje.

Nasilje je bilo omenjeno s strani učencev, staršev in učiteljice, vendar ga vsak vidi v drugi pojavi obliki. Učenci so povedali, da so do njih nasilni učenci iz 9. razreda (»zafrkavajo nas, prerivamo se pri omarcah, včasih nas tudi tepejo, brcajo«), izmed staršev je ena mama povedala, da so sošolci nasilni do njenega otroka (»nad mojim otrokom se izvaja nasilje s strani sošolcev, šla sem do ravnatelja, dve leti se že nič ne spremeni. Začelo se je takoj, ko smo se preselili.«). Oče ene učenke je izpostavil spolno nasilje (»iz višjega razreda je moja hči en fant otipaval in jo zalezoval, zato sem ukrepal, najprej pri razredničarki, potem pri ravnatelju«). Učiteljica je omenila psihično nasilje (»vpletene so punce, fantje bolj skupaj držijo, skupina deklet se obrne, ne dve, vse, proti njej in jo imajo za 'piflarco', 'bajso'«).

'Učenje doma' kot tvegano situacijo, ki se kaže predvsem v neznanju pri spraševanju pri pouku in pisanju šolskih nalog, pa so izpostavili učenci, svetovalna delavka in učiteljica. Opazila sem, pa tudi svetovalna delavka me je opozorila na to, da se tvegane situacije povezujejo med seboj in potekajo verižno. Na primer učenec se počuti nesprejetega med vrstniki, sošolci mu nagajajo, nastane nemir v razredu, poslabšajo se ocene, posledično nastanejo težave s starši in tako se znajdemo v začaranem krogu. Zanimivo je tudi opaziti, kako udeleženci v raziskavi krivdo za težave projicirajo v »drugega«.

Tabela 4.5 prikazuje okolje, v katerem se dogajajo tvegane situacije. Vsi vpleteni so za okolje tveganih situacij množično opredeljevali šolo, nekaj situacij se dogaja v domačem okolju, nesprejetost med vrstniki pa je vezana tudi na prosti čas.

V Tabeli 4.4 so prikazane značilnosti tveganih situacij. Nekaj teh bi ponazorila z izjavami vpletenih. Učenec, ki je izpostavil nadzor učitelja, za značilnost te situacije pravi: »Strah me je tega predmeta, težje se naučim predmeta, kot bi se ga sicer, če se ne bi bal učiteljice.« Mama, ki je izpostavila nasilje sošolcev nad njenim otrokom, značilnost situacije opisuje: »Ker otrok rad bere, mu mečejo stvari, brcajo torbo, otrok noče v šolo, tiho je ali joče, šli smo do ravnatelja, nič ni bolje, mogoče za par dni.«

Svetovalna delavka za tvegano situacijo »učenje doma« kot značilnost navaja: »Dogaja se namreč to, da ima učenec veliko količino učne snovi, ta snov se sčasoma nalaga in nalaga, stiska narašča, potem so tu še pričakovanja staršev.« Učiteljica, ki je izpostavila psihično nasilje, značilnosti situacije opredeljuje: »Vpletene so punce, fantje bolj skupaj držijo. Preko staršev sem bila s tem seznanjena, prišla je mama k meni in mi začela groziti z odvetnikom. Povedala mi je, da je hči pod stalnim pritiskom, da se počuti ogroženo, ker je več sošolk proti njej. Poteka kar nekako grozljivo, skupina se obrne, ne dve, vse, proti njej in jo imajo za 'piflarco', 'bajso'.«

Tabela 4.2: Vloga šolskih delavcev pri odzivih na situacije tveganja

Situacije tveganja	Svetovalna delavka - ŽE	Svetovalna delavka – BI LAHKO	Učitelji - ŽE	Učitelji – BI LAHKO
1. ogroženost s strani učitelja	o: ni omenjena S: / SD: / UČ: /	o: ni omenjena S: / SD: / UČ: /	o: svetovalni pogovor S: / SD: / UČ: /	o: učiteljico "vreči" iz šole S: / SD: / UČ: /
2. nasilje učencev iz 9. razreda	o: ni omenjena S: / SD: / UČ: /	o: ni omenjena S: / SD: / UČ: /	o: pogovor med razredničarkama S: / SD: / UČ: /	o: strožji ukrepi S: / SD: / UČ: /
3. ukinitiv športnega dneva	o: ni omenjena S: / SD: / UČ: /	o: ni omenjena S: / SD: / UČ: /	o: obljube S: / SD: / UČ: /	o: organizacija športnega dneva S: / SD: / UČ: /
4. ukinitiv lanskega končnega izleta	o: ni omenjena S: / izgovori/izmikanje SD: / UČ: /	o: ni omenjena S: spremstvo na izletu SD: / UČ: /	o: preveč obveznosti S: / izgovori/izmikanje SD: / UČ: /	o: šli z učenci na izlet S: spremstvo na izletu SD: / UČ: /
5. učenje doma	o: ni omenjena S: / SD: pogovor z učenci, starši UČ: opozarja	o: ni omenjena S: / SD: skupni pogovor UČ: ni omenjena	o: več učenja s strani učenca S: / SD: pogovor UČ: opozarjali	o: manj preverjanja znanja S: / SD: skupni pogovor UČ: nova znanja, napotki za razredništvo
6. poskusni zajčki	o: ni omenjena S: / SD: / UČ: /	o: ni omenjena S: / SD: / UČ: /	o: vse v redu, izbirčnost s strani učencev S: / SD: / UČ: /	o: več truda S: / SD: / UČ: /

7. promet	o: / S: ni omenjena SD: / UČ: /	o: / S: ni omenjena SD: / UČ: /	o: / S: opozarjanje učencev SD: / UČ: /	o: / S: izpostavitve problematike SD: / UČ: /
8. premalo krožkov, dejavnosti v šoli	o: / S: nič/ni plačila SD: / UČ: /	o: / S: organizirali dejavnosti/krožke SD: / UČ: /	o: / S: nič/ni plačila SD: / UČ: /	o: / S: organizirali dejavnosti/krožke SD: / UČ: /
9. nasilje	o: / S: ni omenjena SD: / UČ: /	o: / S: pripravila pogovorne delavnice SD: / UČ: /	o: / S: dali nasvet naj otroka pelje k psihologu SD: / UČ: /	o: / S: bili zgled otrokom SD: / UČ: /
10. dostop drog	o: / S: pogovori o tej temi SD: / UČ: /	o: / S: prijava na policijo SD: / UČ: /	o: / S: pogovori o tej temi SD: / UČ: /	o: / S: prijava na policijo SD: / UČ: /
11. spolno nasilje	o: / S: ni omenjena SD: / UČ: /	o: / S: ni omenjena SD: / UČ: /	o: / S: nič/lastna inicijativa SD: / UČ: /	o: / S: več pogovorov SD: / UČ: /
12. motenje pouka	o: / S: / SD: pogovor UČ: /	o: / S: / SD: pogovor z vključenostjo učenca/prostovoljst vo UČ: /	o: / S: / SD: učitelji ne delajo vedno prav UČ: /	o: / S: / SD: več pogovorov UČ: /
13. nesprejeto st med vrstniki	o: / S: / SD: pogovor/ »kvalitete« UČ: skupni pogovori na roditeljskih sestankih	o: / S: / SD: prostovoljstvo- »ŠKRLOVEC« UČ: ni omenjena	o: / S: / SD: ni omenjena UČ: skupni pogovori na roditeljskih sestankih/ individualni pogovori na govorilnih urah	o: / S: / SD: ni omenjena UČ: mediacija/ izobraževanje
14. bolezenska stanja- začetki anoreksije	o: / S: / SD: stik z drugo institucijo UČ: /	o: / S: / SD: zaposlitev psihologa/boljša mreža institucij UČ: /	o: / S: / SD: napotili k sd UČ: /	o: / S: / SD: ni omenjena UČ: /
15. slabi odnosi v	o: / S: /	o: / S: /	o: / S: /	o: / S: /

družini	SD: pogovori/ opogumljanje UČ: /	SD: psiholog/ne obsojati/ne dajati občutka lastne večvrednosti	SD: ni omenjena UČ: /	SD: ni omenjena UČ: /
16. psihično nasilje	o: / S: / SD: / UČ: ni omenjena	o: / S: / SD: / UČ: ni omenjena	o: / S: / SD: / UČ: skupni pogovori na roditeljski sestankih	o: / S: / SD: / UČ: mediacija/izobraževanje
17. starši, ki grozijo	o: / S: / SD: / UČ: ni omenjena	o: / S: / SD: / UČ: ni omenjena	o: / S: / SD: / UČ: pogovor/ravnatelj	o: / S: / SD: / UČ: nasveti za razredništvo, zaposlitev psihologa, delo s starši

Tabela 4.2 prikazuje vlogo šolskih delavcev v smislu odzivanja na tvegane situacije. Pokaže nam, kako svoji vlogi pri reševanju vidita svetovalna delavka in učiteljica, ter kako njuni vlogi vidijo otroci in starši.

Tvegane situacije, ki jih je izpostavila svetovalna delavka, so naslednje:

1. motenje pouka (*»učenec moti pouk, s tem škoduje sebi in skupini, v tem smislu, da moti učitelja, cel razred, kot sam je v večji stiski«*)
2. učenje doma (*»otroci se ne učijo redno, zato imajo stisko pred spraševanjem, doma nimajo podpore, samo 'zaslišujejo' jih o ocenah«*)
3. nesprejetost med vrstniki (*»počuti se odrinjenega, osamljenega, občutek neenakosti od drugih, da ni sprejet«*)
4. bolezenska stanja – začetki anoreksije (*»deklica je hujšala, ni mogla jesti, skrbelo jo je, da bo predebela«*)
5. slabi odnosi v družini (*»tudi nerazumevanje doma je sigurno ena od tveganih situacij teh otrok...«*)

Vloga svetovalne delavke se kaže v okviru osebnega svetovanja, v pogovorih, ki so usmerjeni v učenčev osebni razvoj. Pogosto gre za neposredno odpravljanje negativne samopodobe, ki se pojavlja v učenčevem razvoju. Pomembno vlogo ima pri tem tudi družina, ki učenca spodbuja ali zavira. Ugotovila sem, da učenci svojih težav o učnem uspehu staršem ne zaupajo, zaupajo pa jim težave, ki so povezane z odnosi z učitelji in samim vodenjem aktivnosti.

Kjer so prisotni slabi odnosi v družini, svetovalna delavka predvsem izpostavlja problem staršev, ki niso dorasli svoji vlogi. Pravi, da se v primerih, ko partnerski odnos ne deluje, starši 'obesijo' na šolo. Za terapevtsko delo ni usposobljena, zato staršem svetuje obisk terapevtske skupine.

Kako njeno vlogo vidijo ostali udeleženci? Ugotovila sem, da otroci svetovalne delavke niso omenjali, medtem ko starši njeno vlogo vidijo pri preprečevanju uživanja drog (prijava na policijo), pri organiziranju delavnic in končnih izletov ter pogovorov z 'nasilnimi' učenci. Tvegana situacija 'učenje doma' je skupna svetovalni delavki in učencem. Pri tej situaciji učenci vloge svetovalne delavke ne vidijo, sama pa je zagovornik pogovorov skupaj z učenci in njihovimi starši. Kot pravi, so pri njenem svetovalnem delu v pogovoru vključeni vsi akterji, učenci, starši in razredničarka.

Tabela 4.3: Problemske okoliščine tveganih situacij

Situacije tveganja	Problem			
	Učenci	Starši	Svetovalna delavka	Učiteljica
1. Ogroženost s strani učitelja	Nadzor učitelja			
2. Nasilje učencev iz 9. razreda	Slabo počutje učencev			
3. Ukinitiv športnega dneva	Veliko razočaranje/nezaupanje šoli			
4. Ukinitiv lanskega končnega izleta	Razočaranje/nezaupanje/ nerazumevanje	o-zamujene priložnosti/lepih spominov s-nevedenje kako se pogovoriti z učiteljem		
5. Učenje doma	Slabi pogoji/želja po drugih aktivnostih		o-stiska pred spraševanjem sd-verižni problem/ omejenost na šolsko situacijo	o-motenje pouka/popravni izpiti u-razočaranje/o bremenjeno poučevanje
6. »Poskusni zajčki«	Slaba organizacija/občutek prikrajšanosti/slaba volja			
7. Promet		o-nevarnost na cesti s-skrbi/pomanjkanje kontrole		
8. Premalo krožkov, dejavnosti v šoli		o-ni možnosti izbire/ novo znanje s-premalo dejavnosti/ neizkoriščen prosti čas		

9. Nasilje		o-zaviranje samopodobe/ samozavesti s-stiska/trpljenje/ jeza nad vodstvom šole, starši		
10. Dostop drog		o-strah pred škodljivimi posledicami/ izbira družbe, prijateljev s-strah/dvom/ ogorčenost		
11. Spolno nasilje		o-breme, strah/ neskoncentriranost pri učenju s-jeza/kako to preprečiti		
12. Motenje pouka			o-nesprejemanje avtoritete učitelja/staršev sd-nevedenje kako se pogovoriti z učencem/učiteljem	
13. Nesprejeto st med vrstniki			o-pomanjkanje opore s strani staršev sd-pomanjkanje vrednot s strani učencev	o-izključenost/ ogroženost u-velik pritisk/ grožnje s strani staršev
14. Bolezenska stanja-začetki anoreksije			o- nezadovoljstvo/nespre jetost sd-problem presoje	
15. Slabi odnosi v družini			o-nezaupanje staršem/ stiska/ nezanimanje za počutje s strani staršev sd-občutek nemoči, neusposobljenost za terapevtsko delo z zakonci	
16. Psihično nasilje				o-izključenost/ ogroženost u-velik pritisk/ grožnje s strani staršev
17. Starši, ki grozijo				o-občutek sramu/ slab zgled u-pritisk/šok

Tabela 4.3 prikazuje problemske okoliščine tveganih situacij. Problemi, ki se pojavljajo pri omenjenih tveganih situacijah, so navedeni z otrokove perspektive in s perspektive staršev, svetovalne delavke in učiteljice. Z otrokove perspektive so to nesprejemanje avtoritete učitelja in staršev, stiska pred spraševanjem, pomanjkanje opore s strani staršev, nezadovoljstvo, nesprejetost, nezaupanje staršem, stiska ter nezanimanje za počutje s strani staršev.

S perspektive staršev so problemi naslednji: skrbi, pomanjkanje kontrole, premalo dejavnosti, neizkoriščen prosti čas, nevedenje, kako se pogovoriti z učiteljem, jeza nad vodstvom šole, starši drugih otrok, dvom, vprašanje, kako tvegano situacijo preprečiti.

Za svetovalno delavko je problem nevedenje, kako se pogovoriti z učencem ali učiteljem, verižni problemi, ki izhajajo iz domačega okolja, svetovalna delavka pa se lahko predvsem osredotoči na šolsko situacijo, pomanjkanje vrednot s strani učencev, problem presoje, občutek nemoči, neusposobljenost za terapevtsko delo z zakonci.

Za učiteljico so problem velik pritisk, grožnje s strani staršev, šok, razočaranje in obremenjeno poučevanje.

Tabela 4.4: Značilnosti tveganih situacij

Situacije tveganja	Značilnosti situacije			
	Učenci	Starši	Svetovalna delavka	Učiteljica
1. Ogroženost s strani učitelja	Nadzor učitelja			
2. Nasilje učencev iz 9. razreda	Nezadovoljstvo, prestrašenost/ slabi odnosi z ostalimi učenci šole			
3. Ukinitiv športnega dneva	Ostali brez pripadajočega športnega dneva			
4. Ukinitiv lanskega končnega izleta	Razočaranje nad neizpolnitvijo želje o izletu	Nezainteresiranost učiteljev/ zaznave nevarnosti s strani učiteljev		
5. Učenje doma	Nejevolja/ slabi pogoji za učenje doma		Velika količina snovi/ naraščanje stiske/ visoka pričakovanja staršev	Mili učitelji/ puberteta/ neučenje

6. »Poskusni zajčki«	prikrajšanost			
7. Promet		Nevarna pot		
8. Premalo krožkov, dejavnosti v šoli		Ni plačila za učitelje		
9. Nasilje		Otrokova vedoželjnost/ nagajanje s strani sošolcev		
10. Dostop drog		Videnje situacije/ informacije s strani ljudi iz tega področja		
11. Spolno nasilje		Zalezovanje učenke		
12. Motenje pouka			Nemir v razredu/ rušenje reda	
13. Nesprejetost med vrstniki			Umaknitev/ strah pred druženjem	Prepir v skupini/ zamere
14. Bolezenska stanja-začetki anoreksije			Visoka samokritičnost/ izločitev iz skupine	
15. Slabi odnosi v družini			Nezaupanje težav staršem/ zanimanje zgolj za ocene s strani staršev	
16. Psihično nasilje				Izključenost iz skupine/ ogroženost
17. Starši, ki grozijo				Žaljenje/ grožnja z odvetnikom

Tabela 4.5: Okolje, kjer se dogajajo tvegane situacije

Situacije tveganja	Okolje			
	Učenci	Starši	Svetovalna delavka	Učiteljica
1. Ogroženost s strani učitelja	Šola			
2. Nasilje učencev iz 9. razreda	Šola			
3. Ukinitve športnega dneva	Šola			
4. Ukinitve lanskega končnega izleta	Šola	Šola		

5. Učenje doma	Dom		Dom	Šola, dom
6. »Poskusni zajčki«	Šola			
7. Promet		Šola, dom		
8. Premalo krožkov, dejavnosti v šoli		Šola		
9. Nasilje		Šola		
10. Dostop drog		Šola		
11. Spolno nasilje		Šola		
12. Motenje pouka			Šola	
13. Nesprejetost med vrstniki			Šola, prosti čas	Šola
14. Bolezenska stanja-začetki anoreksije			Šola, prosti čas, dom	
15. Slabi odnosi v družini			Dom	
16. Psihično nasilje				Šola
17. Starši, ki grozijo				Šola

Čačinovič Vogrinčič (2008) vidi ključno povezavo med učnimi težavami, neuspehi, motečim vedenjem s socialnimi problemi otrok in njihovih družin. Meni, da to poteka eno z drugim.

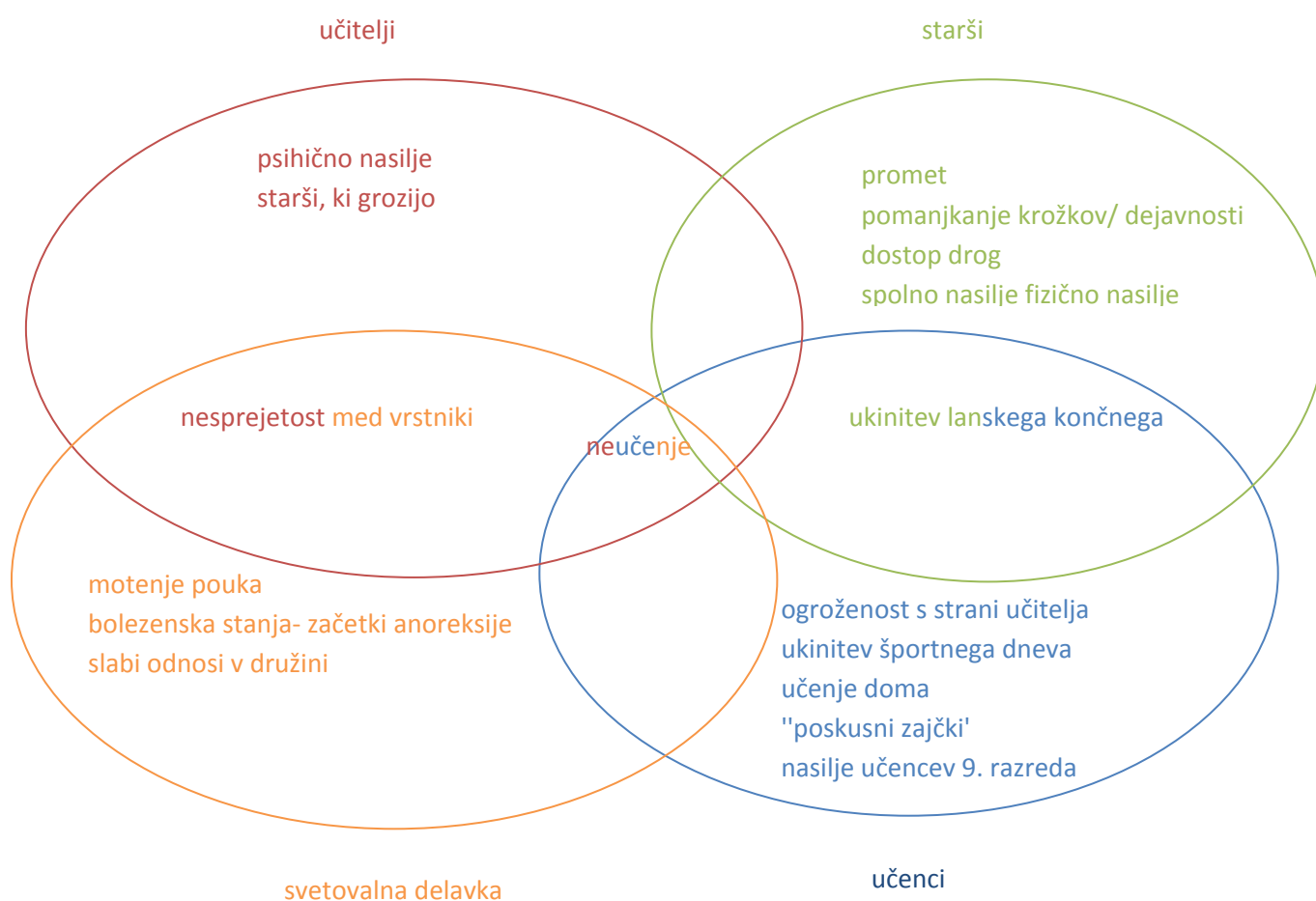
Učiteljica v intervjuju omenja nesramno obnašanje staršev in njihove grožnje. Menim, da bi bilo potrebno za takšne starše organizirati več predavanj in delavnic. Tukaj velja omeniti pomembno dejstvo, ki sta ga potrdili svetovalna delavka in učiteljica, da se delavnic in predavanj ne udeležijo starši, katerim so namenjena.

Starši in učiteljica ne omenjajo nobene skupne tvegane situacije. Učiteljica je nekatere starše opredelila kot ljudi s skrajno nesramnim obnašanjem. Starši vloge učiteljice vidijo tudi v bolj samoiniciativni dejavnosti izven okvirov pouka v smislu krožkov in izletov. To starši od učiteljev pričakujejo, saj je to po njihovem mnenju sestavni del dela z otroki. Obenem pa izpostavljajo tudi problem, da učitelji niso plačani za delo izven pouka.

Svetovalno in posvetovalno delo s starši vključuje organizacijo in izvedbo predavanj in delavnic o vlogi staršev pri poklicnem razvoju in odločanju ter individualno poklicno svetovanje za starše (lahko skupaj z učenci) o poklicni izbiri. Svetovalna služba na šoli izvede ali zagotovi vsaj dve predavanji za starše, najmanj enega v osmem in enega v devetem

razredu. Predavanja izvajajo poklicni svetovalci ZRSZ in šolska svetovalna služba. (Programske smernice, 2008)

Učiteljica je izrazila željo po znanju iz mediacije. Pravi, da je znanje moč, s katero lažje rešuješ težke situacije. Želi si več izobraževanja za učitelje, predvsem nasvete za razredništvo. Tako kot svetovalna delavka je tudi ona izrazila željo po zaposlitvi psihologa, ki bi pripomogel k reševanju težav otrok ter njihovih staršev na šoli. Delo s starši, kako ravnati z njimi pa bi uvedla v predmetnik na fakulteti, ker meni, da je to specifična skupina, ki zahteva posebno obravnavo in da se med študijem na to ne pripravljajo.

Slika 4.1. Kako vidijo tvegane situacije učenci, starši, svetovalna delavka, učiteljica

5. SKLEPI

Raziskava je pokazala, da vsi udeleženi v raziskavi nimajo enakih pogledov na tvegane situacije. Nobena izmed tveganih situacij ni skupna vsem vključenim v raziskavi. Tvegane situacije, ki se ponovijo, so naslednje:

- ukinitve končnega izleta (izpostavljeno s strani učencev in staršev)
- učenje doma (izpostavljeno s strani učenca, svetovalne delavke in učiteljice)
- nesprejetost med vrstniki (izpostavljeno s strani svetovalne delavke in učiteljice)

Večkrat se omeni tudi nasilje kot tvegana situacija, vendar v raznih pojavnih oblikah.

Tvegane situacije, ki so jih navedli vpleteni akterji, so: ogroženost s strani učitelja, nasilje učencev iz 9. razreda, ukinitve športnega dneva, ukinitve končnega izleta, učenje doma, poskusni zajčki, promet, premalo krožkov, dejavnosti v šoli, nasilje, dostop do drog, spolno nasilje, motenje pouka, nesprejetost med vrstniki, bolezenska stanja – začetki anoreksije, slabi odnosi v družini, psihično nasilje, starši, ki grozijo.

Svetovalna delavka svojo vlogo vidi predvsem v vzpostavljanju pogovorov skupaj z učenci in starši, v sodelovanju s prostovoljci iz »ŠKRLOVCA«, za nasvet ali pomoč zaprosi tudi drugo institucijo. Učenca, ki je izključen iz družbe, opogumlja, spomni ga na vse njegove pozitivne strani, »kvalitete«. Pravi, da ne obsoja in ne želi dajati občutka lastne večvrednosti. Želi si, da bi na šoli zaposlili psihologa, kar bi zelo koristilo, na splošno pa si želi boljšo mrežo institucij in njihovo medsebojno sodelovanje. Učiteljica svojo vlogo opiše kot vodenje skupnih pogovorov na roditeljskih sestankih, individualnih pogovorov na govorilnih urah. Pravi, da je preveč administracije in želi, da bi se le-ta odvijala v manjših obsegih. Za boljše delo učiteljev predlaga, da bi morali že študente usposabljanje za delo s starši. V težjih situacijah se posvetuje z ravnateljem. Želi si znanja iz mediacije in drugega izobraževanja (nasveti za razredništvo) ter zaposlitev psihologa na šoli.

Kako vlogi svetovalne delavke in učiteljice vidijo učenci in starši? Učenci svetovalne delavke pri tveganih situacijah ne omenjajo. Starši od svetovalne delavke pričakujejo, da organizira različne dejavnosti in krožke, na temo nasilja in drog pripravi pogovorne delavnice ter da sodeluje pri preprečevanju dostopa do drog (prijava na policijo). Vloga učiteljice, kakršno vidijo učenci, je naslednja: svetovalni pogovori, več dialoga med razredničarkama, strožji

ukrepi za učence, ki so nasilni (9. razred), sposobnost organiziranja športnega dneva, da bi učitelji šli z njimi na končni izlet, manj preverjanja znanja, več truda za razne aktivnosti. Starši vlogo učiteljice vidijo v opozarjanju na nevarnosti (promet), pri organizaciji dejavnosti in krožkov, pri pogovorih o drogah, preprečevanju uživanja drog (prijava na policijo), več pogovorov na splošno in predvsem, da so pozitiven zgled otrokom.

Svetovalno delo se velikokrat obravnava kot servisna dejavnost. Razvijati bi se moral komplementarni odnos, v katerem je učitelj strokovnjak za delo z učenci v oddelku, svetovalni delavec pa za svoje področje. Svetovalni delavec mora biti dobro integriran z vodstvom šole in učitelji, da lahko svoje delo kvalitetno opravlja. Prav tako mora upoštevati posebnosti šolskega dela in potreb ter pričakovanj uporabnikov. Najbolj pomembno pa se mi zdi, da se svetovalni službi in učiteljem omogoči sprotno izobraževanje, saj je zelo pomembno, da spoznajo nove metode dela z učenci in starši, saj so se stvari v že samo zadnjih desetih letih bistveno spremenile.

Pri teh ugotovitvah se mi zdi ključno vprašanje, kako učence vzpodbuditi k temu, da bi samovoljno prišli do šolske svetovalne službe po nasvet ali pomoč.

6. PREDLOGI

Predloge delim v tri sklope. V prvih dveh so navedeni predlogi, kot so jih omenjali viri informacij na konkretni šoli, zadnji sklop pa so predlogi, ki so uporabni širše.

Učiteljica in svetovalna delavka sta navedli, da bi potrebovali:

- izobraževanje na področju mediacije,
- izobraževanje za učitelje (nasveti za razredništvo),
- zaposlitev psihologa,
- delo s starši uvesti v predmetnik na fakulteti,
- sodelovanje s prostovoljci iz »ŠKRLOVCA«,
- sodelovanje z drugimi institucijami ter boljša vzpostavitev mrež le-teh,
- zmanjšanje administrativnega dela, ker bi s tem pridobili več časa, ki bi ga namenili osebnemu stiku z učenci in starši pri reševanju problemov.

Starši predlagajo organiziranje piknikov v lastni režiji.

Ostali predlogi pa so:

- več sodelovanja med učenci, starši in strokovnimi delavci na šoli,
- soustvarjanje rešitev vseh vpletenih v problemsko situacijo,
- pripraviti smernice, kako učence in dijake pripraviti do tega, da bi po pomoč ali nasvet sami prišli do svetovalne delavke.

7. LITERATURA

Antončič, E., 2005. Medvrstniško nasilje in prestopništvo vedenje otrok in mladostnikov. V: Črnak – Meglič, A., (ur.), 2005. Otroci in mladina v prehodni družbi. Ljubljana: MŠŠ, Urad RS za mladino, Maribor: Aristej.

Bregar-Golobič, K. 1997, Sprejete programske smernice za svetovalno službo. Šolsko svetovalno delo IV, 2: 4-12. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Čačinovič Vogrinčič, G. 1992. Socialno delo v šoli, gradivo s seminarja na VŠSD. Ljubljana: VŠSD.

Čačinovič Vogrinčič, G., 1999. Svetovalno delo s starši, svetovalno delo z družinami. V: Resman, M., Bečaj, J., Bezić, T., Čačinovič Vogrinčič, G., Musek, J., 1999. Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M., 2005. Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G., 2008. Socialno delo z družino. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Dolar Bahovec, E., Bregar Golobič, K., 2004. Šola in vrtec skozi ogledalo. Priročnik za vrtce, šole in starše. Ljubljana: DZS.

Filipčič, K., 2005. Obravnavanje zanemarjanja, zlorab in nasilja nad otroki in mladino. V: Črnak – Meglič, A., (ur.), 2005. Otroci in mladina v prehodni družbi. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino, Maribor: Aristej.

Grad, F., Kaučič, I., 2003. Ustavna ureditev Slovenije. Študijsko gradivo. Ljubljana: Pravna fakulteta.

Gril, A., 2006. Prosti čas mladih v Ljubljani. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Habbe, J. 2000. Nasilje in varnost otrok v šolah. Ljubljana: Lisac & Lisac.

Kavkler, M., Tancig, S. 2000. Defektolog- svetovalni delavec, Šolsko svetovalno delo, tematska številka, V, 3: 33 – 41.

Kričaj Korelc, B. 2004. Ocena ogroženosti otroka v družini in analiza tveganja. Šolsko svetovalno delo. IX, 1: 18-24.

Milošević, V., 1981. Vloga socialnega delavca v osnovni šoli. V: Socialno delo 1. 1981. Socialno delo na področju vzgoje in izobraževanja. Ljubljana: VŠSD.

Ministrstvo za šolstvo in šport. 1995. Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Pediček, F., 1967. Svetovalno delo in šola. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Pediček, F., 1992. Ob prenovi šole. Kritični pedagoški pogledi. Ljubljana: Jutro.

Poštrak, M. 2004. Nasilje kot sporočilo. Šolsko svetovalno delo. 11, 3/4: 3-8.

Pravilnik o pravicah in dolžnostih učenca. 2004. Ur.l.RS št. 71/04.

Pretnar, B. 2000. Devetletka od A do Ž. Ljubljana: Delo.

Programske smernice. 2008. Svetovalna služba v osnovni šoli. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Raziskava LAS 2007/2008 – interno gradivo. Kako živijo naši otroci. Mestna občina Kranj. Kranj: Mestna občina Kranj.

Resman, M. 1995, Preventivno in razvojno delo šolske svetovalne službe, Sodobna pedagogika, 46, 5-6: 233-241.

Resman, M., Bečaj, J., Bezić, T., Čaćinović Vogrinčič, G., Musek, J., 1999. Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Resman, M., Kroflič, R., Bezić, T. 2000. Pedagog in pedagoško svetovanje, Šolsko svetovalno delo, št. V, 3. 5-14.

Skalar, V., 2000. Socialni pedagog kot svetovalni delavec v osnovni šoli, Šolsko svetovalno delo, št. V, 3. 42-45.

Šelih, A., 2000. Prestopniško in odklonsko vedenje mladih – vzroki, pojavi, odzivanje. Ljubljana: Bonex.

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. 2008. (ZOFVI – UPB5). (Ur.l.RS 36/08).

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. 2007. (Ur.l.RS 16/07).

Zakon o osnovni šoli. 2006. Ur. l. RS, št. 81/2006.

Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije. 1997. Kongres pedagoških delavcev. Programska prenova naše osnovne in srednje šole, Portorož, 13. do 15. marca 1997.

8. POVZETEK

V uvodnem delu opisujem vzgojo in izobraževanje na osnovnih šolah, zakonske okvire, temeljna načela svetovalnega dela na osnovni šoli ter predstavim profile svetovalnih delavcev.

V drugem, empiričnem delu na podlagi kvalitativne raziskave, v okviru katere sem zbirala podatke s strani posameznih skupin vpletenih (učenci 8. razreda, njihovi starši, svetovalna delavka, učiteljica), predstavljam vrste tveganih situacij, značilnosti in probleme.

Šolska svetovalna služba ima v šolskem prostoru pomembno vlogo, saj ureja odnose z drugimi učitelji in vodstvom šole. Je povezovalni člen med starši, otroki in vodstvom šole. Svetuje staršem in z njimi vzpostavi osebni odnos. Na ta način spozna razmere v družini otrok in jim pomaga pri vzdrževanju pristnih osebnih odnosov. Svetovalni delavec se mora osebno zavzeti za učence in jim pomagati pri reševanju stisk in težav. Na šoli, ki je sodelovala v raziskovalnem projektu, je ravno svetovalna delavka tista, ki pomaga učencem tudi pri reševanju učnih težav, spodbuja sodelovanje med učenci, jih vodi in usmerja.

Otroci svetovalne delavke kot akterja pri iskanju odgovorov na tvegane situacije niso omenjali, medtem ko starši njeno vlogo vidijo pri preprečevanju uživanja drog (prijava na policijo), pri organiziranju delavnic in končnih izletov ter pogovorov z 'nasilnimi' učenci. Vloga učiteljice, kakršno vidijo učenci, je naslednja: svetovalni pogovori, več dialoga med razredničarkama, strožji ukrepi za učence, ki so nasilni (9. razred), sposobnost organiziranja športnega dneva, da bi učitelji šli z njimi na končni izlet, manj preverjanja znanja, več truda za razne aktivnosti. Starši vlogo učiteljice vidijo v opozarjanju na nevarnosti (promet), pri organizaciji dejavnosti in krožkov, pri pogovorih o drogah, preprečevanju uživanja drog (prijava na policijo), več pogovorov na splošno in predvsem, da so pozitiven zgled otrokom.

9. PRILOGE

9.1 SMERNICE ZA IZVEDBO FOKUSNIH SKUPINI Z UČENCI IN DIJAKI

OSNUTEK VPRAŠALNIKA – VERZIJA 1

1. SMERNICE ZA IZVEDBO FOKUSNIH SKUPINI Z UČENCI IN DIJAKI

1. SITUACIJE TVEGANJA: Kateri so tisti dogodki, ko se počutiš v stiski, nevarnosti, izpostavljen nečemu in da nekdo dela (ali delaš ti) nekaj narobe? *(jih vpišete v spodnjo tabelo)*
2. OKOLJE, V KATEREM SE ZGODIJO TE SITUACIJE *(vprašamo za vsako navedeno situacijo posebej in vnesemo v tabelo)*: Se ta situacija zgodi v času pouka, v tvojem prostem času (ki ga preživljaš izven šole ali izven doma), ali v domačem okolju?
3. ZNAČILNOSTI TE SITUACIJE *(vprašamo za vsako navedeno situacijo posebej in vnesemo v tabelo)*: Opiši, kaj se je dogajalo v času tega dogodka; kje natančno se je zgodil; kdaj se je zgodil, kdo je bil vpleten!
4. ZAZNAVANJE SITUACIJE *(vprašamo za vsako navedeno situacijo posebej in vnesemo v tabelo)*: Kaj je bil (so bili) problem, težava zate v tem dogodku, situaciji?
5. VLOGA POSAMEZNIH AKTERJEV V SITUACIJI *(vprašamo za vsako situacijo posebej in vnesemo v tabelo)*:
 - a. Kaj običajno narediš v taki situaciji in kaj bi še lahko vi kot učenci/dijaki storili, da bi bila situacija za vas lažja, manj težka?
 - b. Kaj običajno naredijo starši v taki situaciji in kaj vi pričakujete, da bi starši še lahko naredili?
 - c. Kaj običajno naredijo učitelji in kaj bi še lahko naredili?

9.2 SMERNICE ZA IZVEDBO FOKUSNIH SKUPIN S STARŠI

2. SMERNICE ZA IZVEDBO FOKUSNIH SKUPIN S STARŠI

1. SITUACIJE TVEGANJA: Kateri so tisti dogodki, ko se vaš otrok počuti v stiski, nevarnosti, izpostavljen nečemu in ko imate občutek, da dela nekaj narobe? *(jih vpišete v spodnjo tabelo)*
2. OKOLJE, V KATEREM SE ZGODIJO TE SITUACIJE *(vprašamo za vsako navedeno situacijo posebej in vnesemo v tabelo)*: Se ta situacija zgodi v času pouka, v prostem času otrok (ki ga preživljajo izven šole ali izven doma), ali v domačem okolju?
3. ZNAČILNOSTI TE SITUACIJE *(vprašamo za vsako navedeno situacijo posebej in vnesemo v tabelo)*: Opišite, kaj se je dogaja v času tega dogodka; kje natančno se je zgodil; kdaj se je zgodil, kdo je bil vpleten!
4. ZAZNAVANJE SITUACIJE *(vprašamo za vsako navedeno situacijo posebej in vnesemo v tabelo; dodamo oznako o – za opis ko gre za problem z vidika otroka in s, ko gre za problem z vidika starša)*: Kaj je bil (so bili) problem, težava za otroka v tem dogodku, situaciji? Kaj pa za vas?
5. VLOGA POSAMEZNIH AKTERJEV V SITUACIJI *(vprašamo za vsako situacijo posebej in vnesemo v tabelo)*:

- a. Kaj običajno naredite starši v taki situaciji in kaj bi še lahko naredili, da bi bila situacija za vse lažja, manj težka?
- b. Kaj običajno naredijo otroci v taki situaciji in kaj bi še lahko naredili?
- c. Kaj običajno naredijo učitelji in kaj bi še lahko naredili?

9.3 SMERNICE ZA IZVEDBO INTERVJUJEV Z UČITELJI IN S ŠOLSKIMI SVETOVALNIMI DELAVCI

3. SMERNICE ZA IZVEDBO INTERVJUJEV Z UČITELJI IN S ŠOLSKIMI SVETOVALNIMI DELAVCI

1. SITUACIJE TVEGANJA: Kateri so tisti dogodki, ko se učenci/dijaki počutijo v stiski, nevarnosti, izpostavljen nečemu in ko imate občutek, da delajo nekaj narobe? (*jih vpišete v spodnjo tabelo*)
2. OKOLJE, V KATEREM SE ZGODIJO TE SITUACIJE (*vprašamo za vsako navedeno situacijo posebej in vnesemo v tabelo*): Se ta situacija zgodi v času pouka, v prostem času otrok (ki ga preživljajo izven šole ali izven doma), ali v domačem okolju?
3. ZNAČILNOSTI TE SITUACIJE (*vprašamo za vsako navedeno situacijo posebej in vnesemo v tabelo*): Opišite, kaj se je dogaja v času tega dogodka; kje natančno se je zgodil; kdaj se je zgodil, kdo je bil vpleten!
4. ZAZNAVANJE SITUACIJE (*vprašamo za vsako navedeno situacijo posebej in vnesemo v tabelo; dodamo oznako o – za opis ko gre za problem z vidika otroka in u, ko gre za problem z vidika učitelja ali šolskega svetovalnega delavca*): Kaj je bil (so bili) problem, težava za otroka v tem dogodku, situaciji? Kaj pa za vas?
5. VLOGA POSAMEZNIH AKTERJEV V SITUACIJI (*vprašamo za vsako situacijo posebej in vnesemo v tabelo*):
 - a. Kaj običajno naredite učitelji (in šolski svetovalni delavci) v taki situaciji in kaj bi še lahko naredili, da bi bila situacija za vse lažja, manj težka?
 - b. Kaj običajno naredijo starši v taki situaciji in kaj bi še lahko naredili?
 - c. Kaj običajno naredijo otroci v taki situaciji in kaj bi še lahko naredili?

9.1.1. Situacije tveganja - učenci

1. Situacije tveganja - učenci	Kode/pojmi
1. ogrožen sem takrat, ko mi učiteljica ne da miru	Ogroženost s strani učitelja
2. iz 9. razreda so nasilni do nas	Nasilje učencev iz 9. razreda
3. ukinili so nam športni dan, niso ga sposobni organizirati	Ukinitev športnega dneva
4. tudi lansko leto nismo šli na končni izlet v Gardaland, peljali so nas okrog Brda	Ukinitev lanskega končnega izleta
5. v tvegani situaciji sem takrat, ko se moram doma učiti, pa se mi ne da, potem v šoli dobim slabo oceno	Učenje doma
6. imajo nas za poskusne zajčke, vedno smo na slabšem od prejšnje generacije	»Poskusni zajčki«

9.1.2. Situacije tveganja - okolje

1. Situacije tveganja	2. Okolje		
	Šola	Prosti čas	Dom
Ogroženost s strani učitelja	x		
Nasilje učencev iz 9. razreda	x		
Ukinitev športnega dneva	x		
Ukinitev lanskega končnega izleta	x		
Učenje doma			x
»Poskusni zajčki«	x		

9.1.3. Značilnosti situacije (opis) - učenci

3. Značilnosti situacije (opis) - učenci	Kode/pojmi
1. Vedno me ima na piki, dobim slabšo oceno kot si jo zaslužim.	Nadzor učitelja
2. Zafrkavajo nas, prerivamo se pri omarcah, včasih nas tudi tepejo, brcajo.	Nezadovoljstvo, prestrašenost/slabi odnosi z ostalimi učenci šole
3. Ukinili so nam zimski športni dan, predstavljajo ga že dva meseca, prej bo konec snega, z zimskim športnim dnevom ne bo nič.	Ostali brez pripadajočega športnega dneva
4. Želeli smo iti v Gardaland, pa so odpovedali izlet, potem pa smo šli na sprehod okoli Brda.	Razočaranje nad neizpolnitvijo želje o izletu
5. Bolje bi bilo, da bi se že v šoli vse naučil, doma se mi res ne da učiti, pa še miru nimam.	Nejevolja /slabi pogoji za učenje doma
6. Prejšnji razredi imajo vedno boljše stvari od nas, lansko leto smo šli šolo v naravi kar nekam pa še snega ni bilo, generacija pred nami pa je šla na boljšo lokacijo. Zdaj je vse drugače, slabše. Na ekskurzijo smo mi šli v Strunjan, oni pa v Poreč.	prikrajšanost

9.1.4. Značilnosti situacije (okolje) - učenci

3. Značilnosti situacije - učenci			
Opis	Kje	Kdaj	Kdo je vpleten
Nadzor učitelja	Pri pouku, v razredu, tudi na ekskurzijah	Pri pouku, med spraševanjem	Učenec-učiteljica
Nezadovoljstvo, prestrašenost/slabi odnosi z ostalimi učenci šole	Med odmori, na poti v šolo in iz šole	Med odmori	Učenci 8. Razreda-učenci 9. razreda
Ostali brez pripadajočega športnega dneva	V šoli	Od sredine januarja do konca marca	Učenci 8. razreda-šola
Razočaranje nad neizpolnitvijo želje o izletu	V šoli	Konec lanskega šolskega leta (2008)	Učenci sedanjega 8. razreda-šola-učitelji
Nejevolja/slabi pogoji za učenje doma	doma	Po koncu pouka, popoldne	Učenec-starši
prikrajšanost	V šoli	Zadnji dve leti	Učenci-učitelji

9.1.5. Zaznavanje, problem (opis) - učenci

4. Zaznavanje, problem - učenci	Kode/pojmi
1. Strah me je tega predmeta, težje se naučim predmeta, kot bi se ga sicer, če se ne bi bal učiteljice	Nadzor učitelja
2. ni fajn to skoz prenašat, včasih zaradi tega ne grem rad v šolo, moti nas tako početje, naredi te depresivnega	Slabo počutje učencev
3. športni dan nam pripada, oni pa ga niso sposobni organizirati, radi imamo športne dneve, ker se sprostimo, mi dobimo slab občutek, zanemarjajo nas	Veliko razočaranje/nezaupanje šoli
4. vidimo, da jim je vseeno za nas, samo nase mislijo, na svoje koristi, njim je to v breme, če gredo z nami na izlet, niso plačani izven pouka, potem grejo sami ven	Razočaranje/ nezaupanje/ nerazumevanje
5. učenje doma me moti, ker nimam pogojev zanj, namesto tega bi delal druge stvari, starši mi težijo	Slabi pogoji/ želja po drugih aktivnostih
6. zakaj se ne bi oni enkrat za nas potrudili in uredili stvari, take kot morajo biti, ne pa da nas peljejo kao na 'zimsko šolo v naravi' potem pa še snega ni, naj najdejo boljše lokacije	Slaba organizacija/ občutek prikrajšanosti/ slaba volja

9.1.6. Zaznavanje, problem, vloga akterjev - učenci

4. Zaznavanje, problem	5. Vloga akterjev					
	Učenci		Starši		Učitelji	
	že	bi lahko	že	bi lahko	že	bi lahko
Nadzor učitelja	Pri spraševanju rečejo, da si zasluži boljšo oceno	Povedali ravnatelju, staršem, učiteljici, bi rekli, da ne dela prav, vendar je potem še slabše	Šli so na govorilne ure do te učiteljice, vendar je bilo potem še slabše	x	Razredničarka je svetovala naj se mirno pogovorimo in sami razrešimo zadevo	Učiteljico naj »vržejo« iz šole
Slabo počutje učencev	Povedali razredničarki, staršem	Povedali staršem od 9. razreda kakšne otroke imajo	Rekli razredničarki naj kaj ukrene	Rekli staršem 9. razreda naj se pogovorijo s svojimi otroki	Razredničarka se je pogovorila z razredničarko 9. razreda	Bolj resno oz. strožje ukrepali
Veliko razočaranje/ nezaupanje šoli	Rekli učiteljem, razredniku, da to ni prav	Povedali ravnatelju, a on to že vse ve, pa nič ne naredi	Starši so šli do ravnatelja	Sprožili na svetu staršev	Samo obljublajo	Organizirali športni dan, tako kot ga imajo po drugih šolah
Razočaranje/ nezaupanje/ nerazumevanje	povedali staršem, učiteljem, ravnatelju, grejo na šolski parlament, tudi tam se nič ne spremeni	Organizirali svoj piknik, a to ni isto	Z razredničarko so se dogovarjali	Pomagali pri izvedbi piknika	Rečejo, da imajo preveč vsega, da tudi po drugih razredih nimajo končnih izletov	Šli z razredom na izlet, drug pogled na končne izlete
Slabi pogoji/ želja po drugih aktivnostih	Se prisilim, potem pa obupam	Če bi imel mir, bi se lažje učil	Rečejo naj se učim	Mi dali mir, da mi ne bi težili	Rečejo, da bi se moral doma več učiti	Manj spraševali, ne vsako uro
Slaba organizacija/ občutek prikrajšanosti/ slaba volja	Povemo, potem je še slabše	Bolj sodelovali	Povejo učiteljem	Izpostavili problem na svetu staršev	Rečejo, da imamo vse v redu, da smo mi izbirčni	Se bolj potrudili

9.1.7. Vloga akterjev- učenci

5. Vloga akterjev					
Učenci		Starši		Učitelji	
že	bi lahko	že	bi lahko	že	bi lahko
1. mnenje o boljši oceni	Povedali staršem, učitelju	Šli na govorilno uro	x	Svetovali pogovor	Učiteljico »vreči« iz šole
2. povedali razredničarki, staršem	Pogovor s starši 9. razreda	Posvet z razredničarko	Posvet s starši 9. razreda	Pogovor med razredničarkama	Strožji ukrepi
3. povedali učiteljem, razredniku	Povedali ravnatelju-nič ne naredi	Starši šli do ravnatelja	Omenili na svetu staršev	obljube	Organizacija športnega dneva
4. povedali staršem, učitelju, ravnatelju-šolski parlament	Organizacija piknika	Dogovarjanje z razredničarko	Pomoč pri izvedbi piknika	Preveč obveznosti	Šli z učenci na izlet
5. prisili-kasneje obupa	Mirno okolje za učenje	Rečejo naj se uči	Mirno okolje za učenje	Več učenja s strani učenca	Manj preverjanja znanja
6. izrazijo svoje mnenje	Bolj sodelovali	Povejo učitelju	Izpostavitve problema na svetu staršev	Vse v redu, izbirčnost s strani učencev	Več truda

9.2.1. Situacije tveganja - starši

1. Situacije tveganja - starši	Kode/pojmi
1. <i>Promet je zelo tvegana situacija. Predvsem infrastruktura ni urejena.</i>	promet
2. <i>Na tej šoli ni nobenih krožkov, dejavnosti, na drugih šolah jih imajo.</i>	pomanjkanje krožkov, dejavnosti
3. <i>Lani niso šli na končni izlet, ki so si ga tako želeli, peljali so jih na sprehod okoli Brda</i>	ukinitvev lanskega končnega izleta
4. <i>Nad mojim otrokom se izvaja nasilje s strani sošolcev, šla sem do ravnatelja, dve leti se že nič ne spremeni. Začelo se je takoj, ko smo se preselili.</i>	nasilje
5. <i>Skrbi me dostopnost drog. Pred šolo sem že videl, da se to dogaja, predvsem pa me skrbi, kaj bo drugo leto, ko bodo šli v srednjo šolo.</i>	dostop drog
6. <i>Zame je to bilo, ko je nek fant iz višjega razreda spolno nadlegoval mojo hči.</i>	spolno nasilje

9.2.2. Situacije tveganja (okolje) - starši

1. Situacije tveganja	2. Okolje		
	Šola	Prosti čas	Dom
promet	x		x
premalo krožkov, dejavnosti v šoli	x		
ukinitvev lanskega končnega izleta	x		
nasilje	x		
dostop drog	x		
spolno nasilje	x		

9.2.3. Značilnosti situacije (opis) - starši

3. Značilnosti situacije (opis) - starši	Kode/pojmi
1. Pot je nevarna na splošno, ker vozniki prehitro vozijo in je premalo policijske kontrole.	nevarna pot
2. Otroci si želijo dodatnih dejavnosti, tudi starši, učiteljem ni v interesu, ker niso plačani	ni plačila za učitelje
3. Za končni izlet jih peljejo okoli Brda, pa še to so se nekateri učitelji izgovarjali, da bodo dobili klopa, nezainteresirani so za spremstvo, nasploh za organiziranje končnega izleta	nezainteresiranost učiteljev/zaznave nevarnosti s strani učiteljev
4. Ker otrok rad bere, mu mečejo stvari, brcajo torbo, otrok noče v šolo, tiho je ali joče, šli smo do ravnatelja, nič ni bolje, mogoče za par dni	otrokova vedoželjnost/nagajanje s strani sošolcev
5. Videl sem pred šolo, da se to dogaja, pa tudi sicer je tega v tem mestu precej. Nek gospod, ki se ukvarja s to problematiko, je imel na naši šoli predavanje. Povedal je, da so preverjali in da so od mostu do srednje šole v razdalji 500 metrov opazili dvanajst dilerjev.	videnje situacije/informacije s strani ljudi iz tega področja
6. Iz višjega razreda je moja hči en fant otipaval in jo zalezoval, zato sem ukrepal, najprej pri razredničarki, potem pri ravnatelju	Zalezovanje učenke

9.2.4. Značilnosti situacije - starši

3. Značilnosti situacije			
Opis	Kje	Kdaj	Kdo je vpleten
1. nevarna pot	Okolica osnovne šole	Že vseskozi, predvsem zadnja leta	prehitri vozniki, ravnatelj, policija, »Brdo«, otroci, celotna lokalna skupnost
2. ni plačila za učitelje	V šoli	Izven pouka	Učitelji-učenci
3. nezainteresiranost učiteljev/zaznave nevarnosti s strani učiteljev	Izven pouka, »izlet«	Konec lanskega šolskega leta, enako situacijo pričakujejo letos	Učitelji-učenci-ravnatelj
4. otrokova vedoželjnost/nagajanje s strani sošolcev	V šoli, med odmori, včasih tudi med poukom	Med odmori	Učenci, učitelj, ravnatelj
5. videnje situacije/informacije s strani ljudi iz tega področja	Okolica šole	Pred kratkim (februar 2009)	Učenci - dilerji
6. zalezovanje učenke	V šoli	Med odmori	Učenec-učenka

9.2.5. Zaznavanje, problem - starši

4. Zaznavanje, problem – starši (o-otrok, s-starši)	Kode/pojmi
1. o – lahko se jim kaj zgodi na cesti; s – vedno v skrbeh, premalo je kontrole predvsem s strani policije	o – nevarnost na cesti; s - skrbi/pomanjkanje kontrole
2. o – nimajo možnosti izbire, novih znanj, dejavnosti; s – moti me, ker vidim, da se nikomur nič ne da, če bi imeli več dejavnosti, ne bi imeli časa misliti na druge traparije	o – ni možnosti izbire/novo znanje; s - premalo dejavnosti/neizkoriščen prosti čas
3. o – leta tečejo, otroci pa nimajo nič od tega, da bi imeli lep spomin na razred, šolo, neko dogodivščino, da bi se lepo imeli, ne smejo izraziti svojega mnenja, drugače se jim maščuje; s – ko vidiš, da otrok nima nobene lepe izkušnje, spomina, začutijo, da je učiteljem vseeno; saj ima vsak svojo odgovornost, ne morem verjeti, veliko učiteljev na tej šoli je na tako nizki ravni	o – zamujene priložnosti/lepih spominov; s – nevedenje kako se pogovoriti z učiteljem
4. o – strah ima pred šolo, veliko priložnosti zamudi, to ni dobro za njegovo samozavest; s – sem v stiski, ko vidim svojega otroka tako trpeti, jezna sem nad drugimi starši in njihovimi otroki, sploh nad vodstvom, ki bi moralo to preprečiti	o – zaviranje samopodobe/samozavesti; s – stiska/trpljenje/jeza nad vodstvom šole, starši
5. o – droga ga lahko uniči, zapusti šolanje, družba ga izloči, če ne počne isto kot oni, odvisno koliko je samostojen; s – stalno nekaj dvomiš, sebe preizkusiš koliko zaupaš svojemu otroku, sprašuješ se, če se bo znašel v tem svetu, se bo uprl, če mu bo kdo ponudil drogo	o – strah pred škodljivimi posledicami/izbira družbe, prijateljev; s – strah/dvom/ogorčenost
6. o – vedno strah kdaj ga bo srečala, breme, sram pred učitelji, na živce ji je šlo, ni se mogla zbrati pri učenju; s – ker se to dogaja mojemu otroku, ne veš kaj narediti, da bi preprečil	o – breme, strah/neskoncentriranost pri učenju; s – jeza/kako to preprečiti

9.2.6. Zaznavanje, problem, vloga akterjev - starši

4. Zaznavanje, problem (o – otrok; s - starši:)	5. Vloga akterjev					
	Učenci		Starši		Učitelji	
	že	bi lahko	že	bi lahko	že	bi lahko
1. o – nevarnost na cesti s – skrbi/pomanjkanje kontrole	Na cesti so previdni, strah jih je	Ni predloga, nič, ker nimajo moči	Opozorili šolo, policijo	Naprej opozarjajo, vendar dokler bo »Brdo« ne bo nič drugače	Opozarjajo učence	Bolj izpostavili na seminarjih, Ministrstvu za šolstvo, promet
2. o – ni možnosti izbire/novega znanje s – premalo dejavnosti/neizkoriščen prosti čas	Se pogovorili z učiteljem, dali predlog, pobudo	Učitelje naprej spodbujali	Kdor lahko oz. si to lahko privošči druge dejavnosti, ki so plačljive (glasbene šole, športni klubi), ostali ostanejo brez, pritisk na ravnatelja, učitelje	Organizirali svoje dejavnosti v lastni režiji	Nič, rekli, da niso plačani	Si vzeli eno uro časa, če tudi niso plačani, saj delajo z ljudmi, otroki, »so prej vedeli kaj študirajo, kakšno službo bodo imeli«
3. o – zamujene priložnosti/lepih spominov s – nevedenje kako se pogovoriti z učiteljem	Prosili za izlet	Prosili starše za organiziranje izleta	Otrokom so nekateri starši ponudili spremstvo, odvisno od ostalih staršev	Pogovarjali so se, da bi šli na piknik, našli ustrezen prostor	Izgovarjajo se na odgovornost, rekli so, da grede lahko učenci v lastni režiji s starši	Sprejeli ponudbo učencev, da bodo za spremstvo
4. o – zaviranje samopodobe/samozavesti s – stiska/trpljenje/jeza nad vodstvom šole, starši	Nič, so zelo egoistično usmerjeni	Prenehali s takšnim početjem	Starši teh otrok se sprenevedajo, zagovarjajo svoje	Se pogovorili z otroki, jim povedali, da se to ne dela, da takšno početje ni v redu	Nič kaj veliko, saj je mati otroka sama »izsilila« pogovor, ki ni ničesar rešil, rekli so ji naj otroka pelje k psihologu	Pripravili pogovorne delavnice na temo nasilja, neprimerne obnašanja, predvsem pa bi sami morali biti zgled
5. o – strah pred škodljivimi posledicami/izbira družbe, prijateljev s - strah/dvom/ogorčenost	Rečejo, da oni tega ne bodo poskusili, da je to brez veze, naj jih ne skrbi	Povedali, če so kaj videli, zaupali staršem	Povedali učiteljem, ravnatelju	Zavedanje, da tega ne bomo nikoli zbrisali, več se je potrebno pogovarjati z otroci, jim dati svoj čas	Na roditeljskih sestankih se včasih pogovarjamo o tem ali individualno na govornih urah	Prijavili na policijo, kar so dolžni storiti
6. o – breme, strah/niskoncentriranost pri učenju s – jeza/kako to preprečiti	Učenec je prenehal, kaj se sedaj z njim dogaja ne vem	Prenehali s takim dejanjem, je to odraz tistega kar vidijo na internetu, doma, pomanjkljiva vzgoja staršev	Pogovor z razrednik, učenec je bil zraven	Se pogovoril s starši tega učenca	Tisto kar sam urediš, dosežeš, ostalo pometejo pod preprogo	V raznih krožkih bi lahko dali poudarek, pogovorne delavnice

9.2.7. Vloga akterjev- starši

5. Vloga akterjev – Kode/pojmi					
Učenci		Starši		Učitelji	
Že	bi lahko	že	bi lahko	že	bi lahko
1. Previdnost na cesti	Ni predloga	Opozorilo šoliravnatelj/policiji	Nadaljnje opozarjanje	Opozarjanje učencev	Izpostavitve problematike
2. Pogovor z učitelji/pobud a	Še naprej spodbujal i učitelje	Vpisali otroke na druge dejavnosti	Organizacija svojih dejavnosti	Nič/ni plačila	Organizirali dejavnosti/krožk e
3. prošnja za izlet	Prosili starše za spremstvo	Ponudili spremstvo	Organizirali piknik	Izgovori/izmikanje	Spremstvo na izletu
4. nič	Prenehali s tovrstnim početjem	Sprenevedanje staršev	Pogovor z otroci/neodobravanj e takega početja	Dali nasvet naj otroka pelje k psihologu	Pripravili pogovorne delavnice/bili zgled
5. nezanimanje za drogo	Zaupanje staršem	Povejo učitelju/em, ravnatelju	Zavedanje/pogovori z otroci	Pogovori o tej temi	Prijava na policijo
6. prenehal	Prenehal/ drugačna vzgoja	Pogovor z razrednikom	Pogovor s starši učenca	Nič/lastna iniciativa	Več pogovorov

9.3.1. INTERVJU S ŠOLSKO SVETOVALNO DELAVKO

Četrtek, 12.03.2009 Ob 8.45-10.25

I: Kateri so tisti dogodki, ko se učenci počutijo v stiski, nevarnosti, izpostavljen nečemu in ko imate občutek, da delajo nekaj narobe?

ŠSD: »Rekla bi, da pri pouku. Učenec moti pouk, s tem škoduje sebi in skupini, v tem smislu, da moti učitelja, cel razred, kot sam je v večji stiski. To so stvari, ki do mene vedno pridejo, otroci se ne učijo redno, zato imajo stisko pred spraševanjem. Doma nimajo podpore, samo »zaslišujejo« jih o ocenah.

Potem v odnosih z vrstniki. Počuti se odrinjenega, osamljenega, občutek neenakosti od drugih, da ni sprejet. Zdi se mi, da je veliko tega. Lahko je razlika, da je malo manj razvit kot drugi, da je iz drugačnega okolja; obmetavanje z besedami »kmet«, »smrdiš«, ali zaradi kakšne posebne domače situacije, ali zaradi njegovega vedenja. Drugi ga ne razumejo, on ne zna tega premostiti. In on dela tisto, kar zna.

I: V kakšnem pomenu ste uporabili besedo »razvit«?

ŠSD: Mislila sem predvsem v mentalnem smislu, da recimo pri pouku snov težje razume. In s tem je potem izločen. Za njihovo starost je pomembna sprejetost.

Imeli smo primer iz tega razreda, da je deklica hujšala. Ni mogla jesti, skrbelo jo je, da bo predebela. Ni upala povedati staršem, da se tako čudno počuti, da jo je strah, kar se dogaja.

Tudi nerazumevanje doma je sigurno ena od tveganih situacij teh otrok. Ne razumejo jih, sprašujejo samo za ocene, ne pa za dejansko počutje otroka, drugih tem ne načnejo, ne odpirajo. Izpostavila bi odsotnost očeta v treh primerih, da ga ne vidi, da ga ni doma. Otrok doživlja stisko, ko sta starša narazen, se prepirata. Nemalokrat slišim stavek: »Želim si, da se ne bi prepirala.«

I: Kje se te situacije po vašem mnenju najpogosteje odvijajo, dogajajo: v času pouka, prostem času ali doma?

ŠSD: »Prva situacija, ki sem jo navedla se dogaja pri pouku. Odnosi med vrstniki bi rekla, da v šoli, predvsem pri športni vzgoji, preden se pripravijo, že v garderobi. Pa tudi na poti v šolo

in iz šole sem že videla. Za tretjo in četrto situacijo pa bi rekla, da v domačem okolju, v družini.«

I: Opišite, kaj se je dogajalo, se dogaja v času tega dogodka; kje natančno se je zgodil; kdaj se je zgodil, kdo je bil vpleten?

ŠSD: »V prvi situaciji so vpleteni učenec oz. vsi učenci in učitelj. Kasneje vstopim še jaz, ko mi razrednik pošlje motečega učenca. Dogaja se namreč to, da ima učenec veliko količino učne snovi, ta snov se s časom nalaga in nalaga, stiska narašča, potem so tu še pričakovanja staršev. Do sebe imajo visoka pričakovanja, če je pritisk velik in se povečuje, potem kar popustijo, se vdajo ali izmikajo. Rekla bi, da so razvajeni, odgovornost se prelaga na učitelje in šolo, starši so navajeni iskati razloge, napake izven sebe. Učenci pa hočejo rezultat na hitro. Starši tudi nimajo časa, da bi otroka učili odrekanja in potrpežljivosti. Ni pa napredka brez truda. Učenec pride v šolo in se skrije, tudi na WC, učiteljem se opraviči od spraševanja, ga boli glava, trebuh, nekaj izbruhne v razredu, vse je narobe, odlaša in odlaša. Rekla bi, da se poruši red v razredu.«

I: Kaj pa pri odnosih z vrstniki, kaj natančno se dogaja?

Otrok se umakne, tiho trpi, strah ga je pred druženjem. Če gredo kam z avtobusom, se že en teden prej obremenjuje s kom bo sedel na avtobusu, skrbi ga kako bo. Tukaj so vpleteni učenci in učitelj. Veš, z učitelji je pa tako. Na naši šoli je nekaj takih, ki niso za tak poklic, zato, ko nastanejo take težave, se kakšen »učitelj« sploh ne zmeni zanje, jih ne rešuje. Če pa se učenec bori za svoj položaj pride do sporov, konfliktov, do motenja, pretepa, verbalnega, neustreznega vedenja. Starši potegnejo z otroki, se postavijo na nivo otroka in ne prevzamejo starševske vloge, ampak se vtikajo v medsebojne odnose otrok... (premislek) Želim si, da bi se bolj spoštovali med seboj in ponotranjili prave vrednote.«

I: Meni se to zdi »velika« tvegana situacija za otroka (neodraslost staršev, spuščanje na nivo otroka, neizmerna želja, da bi se vrnili v obdobje otroka)

ŠSD: »Ja, ravno sem mislila reč. Lahko to napišeš tudi kot tvegano situacijo. Ker gre za to, da otrok potrebuje starša, starše. Prijatelje ima v šoli, njegove starosti. Če se to podre, potem je čudna situacija.«

I: Kaj pa pri deklici, ki je hujšala? Kaj se je dogajalo, kaj ste ugotovili, kako ste reševali to situacijo, kdo je bil vpleten?

ŠSD: »Deklica ni več zdržala, izbruhnilo je. Ni se mogla več kontrolirat. Pri njej je bila prisotna visoka samokritičnost, biti lepa, všečna, popolna. Poleg nje smo na šoli imeli še tri primere iz njene paralelke, enega iz nižjega in enega iz 9.razreda. Njo sem si najbolj zapomnila. Ugotovili smo, da se je skupina deklic tehtala. Njo so izločile. Tehtale so se pri športni vzgoji, doma. Deklica je bila napotena k meni s strani razrednika, starši so to zelo težko sprejeli, vedno so se izgovarjali na druge stvari, dokler nismo vzpostavili stika z osebno zdravnico in so dojeli, da gre zares.

O nerazumevanju doma je pa cel kup reči. Rečem lahko samo to, da otrok doma ne pove o stiskah, težavah, ki jih ima v šoli. Enostavno se ne odpre ta tema o njegovem počutju, njihovih družinskih odnosih. Starše zanimajo samo ocene. Če je ta dobra po njihovih pričakovanjih potem komunikacijo z otrokom prekinejo in so zadovoljni, če pa je ocena pod njihovimi željami, je konflikt v družini še večji. Pri meni se starši želijo pogovarjat samo o ocenah, če partnerski odnos ne deluje se »obesijo« na šolo – ocene. Tukaj negativno vlogo odigrajo predvsem starši. Povprašam jih, če so razmišljali o terapevtski skupini za zakonce.«

I: Kaj je bil problem oziroma je problem v teh navedenih situacijah za vas?

ŠSD: »Zame je predvsem velik problem, kako otroku dopovedat, da bo problem rešil, po drugi strani je zame tudi velik problem kako se pogovoriti z učiteljem, da bo tudi s svojim odnosom do učenca preprečil take konflikte, v tem primeru gre za nesprejemanje avtoritete; učitelj ima avtoriteto ali pa je nima. Otrok se upira avtoriteti, tukaj je še vzgojna nemoč staršev. Znajdem se v težki situaciji, ker ti problemi potekajo verižno, nekam nazaj, kamor jaz ne morem poseči...«

I: Kaj pa pri težavah med vrstniki?

ŠSD: »Kako to težavo rešiti, tega otroka je treba okrepiti, mu povedati, da je on v redu, da imajo vsi enake pravice, podpora je tukaj zelo pomembna. Zame je problem, ko uvidim, da mu starši te opore ne nudijo, ker samo moja ni dovolj. Pozanimam se o njegovih »kvalitetah«, ali pa jih poznam že od prej in mu jih povem, kaj vse zna, kaj je že dobrega

naredil. Velik problem je potem zame kaj narediti z učenci, ki to delajo, ker se tukaj izkaže problem vrednot. Vrednote, tiste prave, so porazgubljene.

Pri tisti deklici je bila, no še vedno je, da ne gre stvar naprej. Takrat na začetku je bil zame problem presoditi, koliko je stvar resna, jo usmerjat v to, da pove staršem, vzpostaviti nek zaupen odnos, jo spremljat. Grozni občutki nemoči, zelo močni občutki nemoči. Šlo je za to, da mati ni bila mati, ampak prijateljica.

Staršem svetujem naj poiščejo pomoč na terapevtski skupini. Zopet občutek nemoči, ker kdo ve, kaj je med njima, jaz tudi nisem usposobljena za terapevtsko delo z zakonci. Zato občutim tudi breme, ko starše »odpravim« na drugo institucijo.«

I: Govoriva zopet o prvi tvegani situaciji. Kaj običajno naredite v taki situaciji in kaj bi še lahko naredili, da bi bila situacija za vse lažja, manj težka? Kaj naredijo otroci in kaj starši? Kaj bi še lahko naredili?

ŠSD: »Pogovorim se z učencem, kot pa sem že omenila tudi nekateri učitelji ne delajo vedno prav, zato se pogovorim tudi z njimi in po potrebi tudi s starši. Da pa bi bila situacija manj težka, pogovori potekajo tako, da je prisoten tudi učenec, da se počuti vključenega, slišane. Zame je tudi manj stresno, ker potem vidim, da so stvari razjasnjene na pogovoru in me ni strah, kaj potem doma delajo z njim. Lažje je predvsem zato, ker se problem razjasni tukaj med vsemi udeleženci in ni kasnejšega sprenevedanja, laganja. Obe strani bi se morali potruditi, učenci bi lahko bolj upoštevali učiteljeve zahteve, učitelji pa bi morali biti bolj razumevajoči in si vzeti več časa za pogovore, tudi izven pouka. V drugi situaciji na primer, ki sem jo omenila, učenci ne upoštevajo avtoritete, ne delajo domačih nalog in ne izpolnjujejo drugih šolskih obveznosti. Sem zagovornica skupnih pogovorov, jaz to redno prakticiram, če je le mogoče, vsi učitelji pa tega še ne počnejo. Starši imajo priložnost se pogovoriti, izraziti svoje mnenje na govorilnih urah in roditeljskih sestankih. Na roditeljske sestanke prihaja čedalje manj staršev.«

I: Kaj pa v drugi situaciji, kaj naredite vi, kaj otroci, starši? Kaj bi še lahko naredili za omilitev situacije?

ŠSD: »Težje je obvladati skupino, ki to dela, saj imajo večjo moč. So različni starši tako so različni tudi vzgojni vzorci. Rečem lahko, da je več staršev, ki niso zreli, za to vlogo. Je nekaj

takih, ki se promovirajo s svojim otrokom, z njegovimi uspehi, z zunanostjo, da je to njihova vrednota. Starši jih zagovarjajo in ščitijo pred šolo. Spušča se na nizek nivo, včasih jih doživljam, kot, da si želijo, da bi sami še enkrat radi podoživeli tisto (otroško) razvojno obdobje. Ne vem, kaj bi tukaj naredili starši. Spremenili svoje vrednote? Problem je, ker se starši s svojim otrokom pogovarjajo o njihovih prijateljih, kaj mu je rekel, kakšna je,... Tak otrok izgubi starša, dobi vrstnika. Otroci jim sledijo, imajo tako izkušnjo. Ne more priti do omilitve situacije, če starši na nek način spodbujajo otroka k takšnemu vedenju. V tej situaciji nam je do sedaj najbolj pomagalo, da smo se povezali z dnevnim centrom »Škrlovec« od kjer so prostovoljci z učenci delali domače naloge, imeli inštrukcije, učno pomoč, pa tudi prostočasne dejavnosti in s tem druženje z njimi je nekaterim zelo pomagalo.«

I: O deklici, ki je hujšala in resno zbolela ste že veliko povedala. Zanima me še, kaj bi vi še lahko naredili za zmanjšanje škode, kaj starši, kaj deklica?

ŠSD: Želim boljšo mrežo institucij, institucija s katero smo sodelovali ni v redu. Ko je deklica skoraj shirala, so imeli problem z zdravnico, ker ona ni videla problema takega, kakršnega je bil. Vprašanje je, ali imam jaz toliko moči, poguma, da grem preko nje (zdravnice), te institucije. Sistem se ne odziva tako hitro kot nastajajo in se razvijajo problemi, ki jih ima trenutna generacija, družina. Ravnatelj sem dala pobudo, da bi zaposlili psihologa, a še vedno čakamo. Želela sem si čimprejšnjega reševanja, nestrpna sem bila do te situacije. Nisem zmogla, iz strani šole sem čutila pritisk, kot, da imam jaz zmorem vse reševati. Veliko napak sem naredila.

Starši so skrivali dokler se je dalo, velik korak pa so naredili, ko so to spoznali in se je spremenil njihov odnos. Na začetku pa so imeli močno obrambo, da se ne bi to vedelo.«

I: Kaj pa pri zadnji situaciji? Kaj naredite, kaj bi še lahko, kakšno vlogo tu odigrajo otroci, kako se starši spoprimejo?

»Velika dilema nastopi, želim se pogovoriti s starši, jim povedati kaj otrok doživlja, občutiti mejo do katere mere se vtikati v njihovo zasebno življenje. Jaz otroka vprašam, če želi, da pridejo starši k meni na pogovor. Večina jih reče ne. Če jim nihče nič ne pove, potem ostane tako kot je. Tem otrokom, ki so stari že 13, 14 let, jih je potrebno opogumiti, nič jim ni potrebno posebej razlagati. Če so opogumljeni, potem tudi starše lažje povabijo k meni na

pogovor. Če rečejo ne, potem je to zame ne. Ne »dregam« naprej. Če pa presodim, da je stvar bolj kritična, da otroka res skrbi, potem ga na vsake toliko časa vprašam za skupen pogovor. Otrok je zraven pri pogovoru, da ni potem strahu, kaj bo doma z otrokom, da otrok doda svoje mnenje. Čuti se moč podpore zunanje osebe (svetovalne delavke). Morali bi biti opogumljeni s strani starejših, predvsem starejših, predvsem učiteljev in staršev.

Pomemben je moj odnos do staršev, da občutijo sprejetost, ne pa obsojanja ali pa, da bi jim jaz dajala občutek moje večvrednosti. Tudi psiholog manjka na naši šoli. Imam pa problem pri eni mami, ki otroka odmika od skupnega pogovora, pravi, da noče. Otroci pa imajo navado, da se ni treba truditi, da je treba za neko stvar nekaj narediti, da je potreben čas.«

9.3.2. Situacija tveganja - svetovalna delavka

1. Situacije tveganja – svetovalna delavka	Kode/pojmi
1. »Rekla bi, da pri pouku. Učenec moti pouk, s tem škoduje sebi in skupini, v tem smislu, da moti učitelja, cel razred, kot sam je v večji stiski. To so stvari, ki do mene vedno pridejo.«	Motenje pouka
2. »Otroci se ne učijo redno, zato imajo stisko pred spraševanjem. Doma nimajo podpore, samo 'zaslišujejo' jih o ocenah.«	Učenje doma
3. »Počuti se odrinjenega, osamljenega, občutek neenakosti od drugih, da ni sprejet.«	Nesprejetost med vrstniki
4. »Imeli smo primer iz tega razreda, da je deklica hujšala. Ni mogla jesti, skrbelo jo je, da bo predebela.«	Bolezenska stanja – začetki anoreksije
5. »Tudi nerazumevanje doma je sigurno ena od tveganih situacij teh otrok...Izpostavila bi odsotnost očeta v treh primerih, da ga ne vidi, da ga ni doma. Nemalokrat slišim stavek: »Želim si, da se ne bi prepirala.«	Slabi odnosi v družini

9.3.3. Situacija tveganja (okolje) - svetovalna delavka

1. Situacije tveganja	2. Okolje		
	Šola	Prosti čas	Dom
1. Motenje pouka	x		
2. Učenje doma			x
3. Nesprejetost med vrstniki	x	x	
4. Bolezenska stanja – začetki anoreksije	x	x	x
5. Slabi odnosi v družini			x

9.3.4. Značilnosti situacije (opis) - svetovalna delavka

3. Značilnosti situacije (opis) – svetovalna delavka	Kode/pojmi
1. Vpleteni so učenec oz. več učencev in učitelj. Kasneje vstopim še jaz, ko mi razrednik pošlje motečega učenca. Učenec pride v šolo in se skriva, tudi na wc, učiteljem se opraviči od spraševanja, ga boli glava, trebuh, nekaj izbruhne v razredu, vse je narobe, odlaša in odlaša. Rekla bi, da se poruši red v razredu.	Nemir v razredu/rušenje reda
2. Dogaja se namreč to, da ima učenec veliko količino učne snovi, ta snov se sčasoma nalaga in nalaga, stiska narašča, potem so tu še pričakovanja staršev.	Velika količina snovi/naraščanje stiske/visoka pričakovanja staršev
3. Otrok se umakne, tiho trpi, strah ga je pred druženjem. Če gredo kam z avtobusom, se že en teden prej obremenjuje s kom bo sedel na avtobusu, skrbi ga, kako bo.	Umaknitev/strah pred druženjem
4. Ni se mogla več kontrolirati. Pri njej je bila prisotna visoka samokritičnost, biti lepa, všečna, popolna. Ugotovili smo, da se je skupina deklic tehtala. Njo so izločile.	Visoka samokritičnost/izločitev iz skupine
5. Otrok doma ne pove o stiskah, težavah, ki jih ima v šoli. Starše zanimajo samo ocene.	Nezaupanje težav staršem/zanimanje zgolj za ocene s strani staršev

9.3.5. Značilnosti situacije - svetovalna delavka

3. Značilnosti situacije			
Opis	Kje	Kdaj	Kdo je vpleten
Nemir v razredu/rušenje reda	V šoli	Med poukom	Učenec- učenci- učitelj
Velika količina snovi/naraščanje stiske/visoka pričakovanja staršev	Doma, v šoli	Po pouku, med poukom	Učenec- učitelj- starši
Umaknitev/strah pred druženjem	V šoli	Med poukom	Učenec- učenci
Visoka samokritičnost/izločitev iz skupine	Pri športni vzgoji, doma	Med urami športne vzgoje	Skupina deklic
Nezaupanje težav staršem/zanimanje zgolj za ocene s strani staršev	doma	V času šolskih dni	Učenci- starši

9.3.6. Zaznavanje, problem - svetovalna delavka

4. Zaznavanje, problem – sd- svetovalna delavka; o-otrok	Kode/pojmi
1. <i>o – otrok se upira avtoriteti, tukaj je še vzgojna nemoč staršev; sd – zame je predvsem velik problem, kako otroku dopovedat, da bo problem rešil, po drugi strani je zame tudi velik problem kako se pogovoriti z učiteljem, da bo tudi s svojim odnosom do učenca preprečil take konflikte. Znajdem se v težki situaciji, ker ti problemi potekajo verižno, nekam nazaj, kamor jaz ne morem poseči.</i>	o - nesprejemanje avtoritete učitelja/staršev; sd – nevedenje kako se pogovoriti z učencem/učiteljem
2. <i>o – imajo stisko pred spraševanjem, se izmikajo; sd – problemi potekajo verižno, nekam nazaj, kamor jaz ne morem poseč</i>	o – stiska pred spraševanjem; sd – verižni problem/omejenost na šolsko situacijo
3. <i>o – starši mu ne nudijo opore; sd – kako rešiti težavo, kaj narediti z učenci, ki to delajo, ker se tukaj izkaže problem vrednot</i>	o – pomanjkanje opore s strani staršev; sd – pomanjkanje vrednot s strani učencev
4. <i>o – skrbelo jo je, da je predebela, med skupino deklic se je počutila nesprejeta; sd – na začetku je bil zame problem presoditi, koliko je stvar resna</i>	o – nezadovoljstvo/nesprejetost; sd – problem presoje
5. <i>o – nezaupanje staršem, starši se ne zanimajo za dejansko počutje otroka, doživljajo stisko; sd – imam občutek nemoči, nisem usposobljena za terapevtsko delo z zakonci</i>	o – nezaupanje staršem/stiska/nezanimanje za počutje s strani staršev; sd – občutek nemoči, neusposobljenost za terapevtsko delo z zakonci

9.3.7. Zaznavanje, problem, vloga akterjev – svetovalna delavka

4. Zaznavanje, problem (o – otrok; sd - svetovalna delavka)	5. Vloga akterjev					
	Učenci		Starši		Učitelji	
	že	bi lahko	že	bi lahko	že	bi lahko
o – nesprejemanje avtoritete učitelja/staršev; sd – nevedenje kako se pogovoriti z učencem/učiteljem	Skrivanje, opravičeva-nje	Upošteval učiteljeve zahteve/prisotnost učenca	Vzgojna nemoč staršev	Pogovor z otrokom/več časa	u-ne delajo vedno prav; sd-pogovor	u- več pogovora; sd- pogovor z vključenostjo učenca, prostovoljstvo
o – stiska pred spraševanjem; sd – verižni problem/omejenost na šolsko situacijo	Nesprejemanje avtoritete/ neizpolnjevanje šolskih obveznosti	Izpolnjevali šolske obveznosti	Vzgojna nemoč	Več pogovorov/ manj ščitenja otrok	u- pogovor; sd- pogovor z učenci, starši	u- skupni pogovor; sd- skupni pogovor
o – pomanjkanje opore s strani staršev; sd – pomanjkanje vrednot s strani staršev	Medosebno žaljenje	Več spoštovanja/ vrednote	Pomanjkanje opore	Več opore/ zaščite	Pogovor/ »kvalitete«	Prostovoljstvo-Škrlavec
o – nezadovoljstvo/ nesprejetost; sd – problem presoje	Pogovor/stik z zdravnico	Zaupanje med deklico in starši	Sprememba odnosa	Zaupanje med starši in deklico	Stik z drugo institucijo	Zaposlitev psihologa/ boljša mreža institucij
o – nezaupanje staršem/stiska/nezanimanje za počutje s strani staršev; sd – občutek nemoči, neusposobljenost za terapevtsko delo z zakonci	Odkloni skupni pogovor pri svetovalni delavki	Bili opogumljeni s strani starejših (učiteljev, staršev)	Pogovor le o ocenah/ za vse 'kriva' šola/nedoraslost starševski vlogi	Terapevtska skupina	Pogovori/opogumljanje	Psiholog/občutek sprejetosti/ ne obsojati/ ne dajati občutka lastne večvrednosti

9.3.8. Vloga akterjev - svetovalna delavka

5. Vloga akterjev					
Učenci		Starši		Učitelji	
že	bi lahko	že	bi lahko	že	bi lahko
1. Učenec pride v šolo in se skriva tudi na wc, učiteljem se opraviči od spraševanja	Pogovori potekajo tako, da je prisoten tudi učenec, da se počuti vključenega, slišane/upošteval učiteljeve zahteve naj preneha	Vzgojna nemoč staršev	Problem se razjasni tukaj med vsemi udeleženci, več časa bi morali biti s svojimi otroki	u- ne delajo vedno prav, zato se pogovorim tudi z njimi; sd- prisotnost učenca, da se tudi on počuti slišane	u- več pogovora z otroki in razumevanja; sd- več prostovoljstva kot je npr. Škrlovec, ker je otrokom iz naše šole zelo pomagalo in pa pogovorov
2. otroci se ne učijo redno, ne upoštevajo avtoritete, ne delajo domačih nalog	Izpolnjevali šolske obveznosti, se bolj potrudili	Starši so navajeni iskati razloge, napake izven sebe, nimajo časa, da bi otroka učili odrekanja in potrpežljivosti	Pokazali, jih naučili, da brez napredka ni truda	u- imajo pogovore na govorilnih urah in roditeljskih sestankih, drugega časa ni; sd- veliko delam na skupinskih pogovorih z učenci in starši	u- skupni pogovori z učenci in starši; sd- skupinski pogovori
3. med seboj se žalijo, pride do sporov, konfliktov, motenja, pretepa, verbalnega, neustreznega vedenja	Se bolj spoštovali med seboj in ponotranjili prave vrednote	Ne nudijo opore svojemu otroku	Nudili otroku več opore, ker samo opora sd ni dovolj	Individualen pogovor, otroku povem vse njegove kvalitete, kaj vse dobrega je že naredil	Povezovanje s Škrlovcem, dnevnim centrom za mladostnike in družine
4. deklica je bila k meni napotena na pogovor, vzpostavili smo stik z osebno zdravnico	Pomagalo bi večje zaupanje med starši in deklico	Šlo je za to, da mati ni bila mati, ampak prijateljica	Morali bi biti več zaupanja med starši in deklico	Starše sem napotila na drugo institucijo	Ravnatelj dala pobudo za zaposlitev psihologa, boljša mreža institucij, predvsem okrepitev medinstitucionalnega povezovanja
5. jaz otroka vprašam, če želi, da pridejo starši k meni na pogovor. Večina jih reče ne.	Morali bi biti opogumljeni s strani starejših, predvsem učiteljev in staršev	Pri meni se starši želijo pogovarjati samo o ocenah, če partnerski ne deluje se 'obesijo' na šolo – ocene. Tukaj negativno vlogo odigrajo predvsem starši.	Lahko jim svetujem, naj gredo na terapevtsko skupino.	Če so opogumljeni, potem tudi starše lažje povabijo k meni na pogovor.	Pomemben je moj odnos do staršev, da občutijo sprejetost, ne pa obsojanja ali pa, da bi jim jaz dajala občutek moje večvrednosti. Tudi psiholog manjka na naši šoli za takšne stvari.

9.3.9. INTERVJU Z RAZREDNIČARKO PARALELKE

Petek, 27.3.2009 ob 11.00-12.40

I: Katere so tiste tvegane situacije, ko se učenci po vašem mnenju počutijo v stiski, nevarnosti, izpostavljeni nečemu oz. imate občutek, da delajo nekaj narobe?

R: »Fizičnega nasilja ne zaznavam, veliko pa je psihičnega, na vseh oddelčnih skupnostih, veliko ga je med dekleti, v paralelki se kolegica (razredničarka) ne pritožuje, zelo pa se žalijo. Kar se tiče učenja, je letos kot noč in dan, če primerjam z lanskim šolskim letom. Vse jim je vseeno, pri nekaterih učiteljih se zelo izživljajo, tukaj so izpostavljeni učitelji, ki so mili, potrebno je ogromno energije, da stvar teče naprej. Najhujše jih »meče« letos, če jih ne bi imela že prej dve leti, bi rekla, da to niso isti otroci. Enostavno se ne učijo, ne izpolnjujejo osnovnih šolskih obveznosti. Je ena deklica, ki jo zelo moti nemir v razredu, ne prenese neprestanega vpitja in motenja pouka. Pretirano ščitenje otroka, zavijanje v vato tudi ni koristno za otroka in pri takih so tudi vedno krivi drugi za vse. So tudi starši, ki jih skoraj ne vidim, če pa pridejo, grozijo, večina pa hodi na govorilne ure. Pri enem od otrok sodelujemo tudi s Centrom za socialno delo.«

I: V katerem okolju se dogajajo te situacije? V šoli, domačem okolju?

R: »Med odmori največkrat, pri pouku, ko jim učitelj ni kos, je premil, pri verouku, v domačem okolju, ko imajo rojstne dneve.«

I: Poglejva bolj podrobno te tvegane situacije, ki ste jih omenili? Kaj se dogaja v času te situacije, kje se dogaja, kdo je vpleten?

R: »Vpletene so punce, vsaj pri meni je tako, fantje bolj skupaj držijo. Preko staršev sem bila s tem seznanjena, prišla je mama k meni, mi začela groziti z odvetnikom. Povedala mi je, da je hčerka pod stalnim pritiskom, da se počuti ogroženo, ker je več sošolk proti njej. Poteka kar nekako grozljivo, skupina se obrne, ne dve, vse, pa jo imajo za »piflarco«, »bajso«. Na razredni uri smo se takoj posvetili temu problemu, na naslednjo razredno uro je glede tega tudi prišel ravnatelj. Skozi vsa premlevanja, pogovorov se je izkazalo, da imajo med seboj otroci svoje zamere. Npr.: one so njej pomagale, ko nekaj ni vedela, ko pa so one potrebovale njeno pomoč, jih je zavrnila. To deklico večkrat vprašam po počutju, pravi, da je v redu. Zelo

pa me je prizadel odnos njene mame do mene. Priti do mene z nekim skrajno nesramnim odnosom, mi groziti z odvetnikom, da nisem sposobna ničesar rešiti,... ne vem.

Vem, da so imeli v sosednjem razredu celo tako situacijo, da so šli oboji starši dveh otrok med poletnimi počitnicami skupaj na morje in se tam skregali. Potem pa so hodili, do razredničarke in govorili o drugem, kako se je ta drugi otrok obnašal na morju, kakšni so njegovi starši, ko so prišli drugi starši, so govorili čez otroka drugih staršev in čez te starše. Skratka, če ne bi bilo res, bi se smejala, tako pa se ne morem. Prvič, sploh ne vem kaj so pričakovali? Da bomo mi, učitelji, hodili na domove reševati njihove osebne probleme, kaj imamo mi tu zraven? Drugič, ne razumem in nikoli ne bom, kljub moji dolgoletni učiteljski praksi, čeprav grem kmalu v pokoj, kako so lahko ljudje, ki imajo otroke pri 40-ih tako na nizki ravni, otročji.«

I: Kaj je bil problem otroka v tej situaciji in kaj za vas?

R: »V prvem primeru je bila za deklico zagotovo izključenost in ogroženost. Za razrednika je to velik pritisk. Moj cilj je, da imam prijetno razredno skupnost, če pa pride stvar do staršev in potem do mene na tak način: »če ne boste nič naredili«, grožnje z odvetniki, da bodo šli k ravnatelju, potem je to zelo težko doseči. Veliko gre mimo mene. V prvi vrsti sem zagovornik pogovora, tisto kar je dobro za šolsko skupnost, da smo pripravljeni sodelovati, da starši ne zagovarjajo otroka tako slepo. Tisti listki, opomini, zame ni to nič, to sem jaz samo v vlogi administratorja, ki ne privede do nobenih pozitivnih efektov. Veliko bolje je, da pokličem starše in otroka in se pogovorimo. Je pa nekaj res; tisti otroci, ki popoldne nimajo nobene aktivnosti, se jim še naloge ne da narediti in z njimi je največ težav. Glasbeniki, ti pa so sploh »srčki«. Zelo srečna bom, če bom kaj napisala o njih.«

I: Kaj pa ostale situacije?

R: »Ja, lahko bi se sproti učili, samo tega se ne zavedajo, lahko bi bolje sodelovali. Vprašanje je kako jim to dopovedati.«

I: Kaj običajno naredite učitelji v takih situacijah in kaj bi še lahko naredili, da bi bila situacija za vse lažja, manj težka?

R: »Mediacija, žal sama tukaj nisem podkovana, v to smer bi morali učitelje izobraževati, že med samim študijem bi moralo to biti vključeno. Menim tudi, da so učni načrti preobsežni,

potrebno bi jih bilo zmanjšati. Zelo koristni bi bili napotki za razredništvo, nihče te ne pripravi na razredništvo, biti razrednik ni enostavno. Pa tudi delo s starši, kako z njimi ravnati. Več imaš znanja lažje rešuješ. Danes je veliko težje kot pred 20-imi leti. Važen je tim, kakšne imaš sodelavce. Pri nas na šoli so med strokovnimi delavci odnosi dobri. Nimamo pa psihologa, kar je velika pomanjkljivost, imamo eno socialno delavko. Ona je zelo dobra, se ukvarja s problemi, zares prisluhne, se poglobi, velikokrat ga reši. To je zlata vredno. Sama pa staršem velikokrat rečem, da se bom potrudila po svojih močeh. Pri neučenju učencev in neizpolnjevanju šolskih obveznosti jih opozarjamo, večinoma ne zaleže, tisti, ki se tega zavedajo, se sproti učijo, ostali ne. V veliko pomoč so nam tudi prostovoljci iz Škrlovca.«

I: Kaj pa starši? Kaj oni naredijo in bi še lahko naredili?

R: » Da bi bolje videli stvari, ki se dogajajo okrog njihovega otroka, da bi si dopuščali možnost, da njihov otrok ni idealen, neuspeh se prenaša na učitelje, konflikt na sošolce,... Tak otrok ne bo pri pouku nikoli drugačen, če ima neomejeno zaščito. Imajo različne reakcije pri takih učencih, ki se ne učijo dobro oziroma imajo slabše ocene, bi otroci od staršev potrebovali več opore, vzpodbude, vsekakor pa ne na tak način, da starši izpolnjujejo šolske obveznosti namesto njih. Vem pa tudi, da ne bom doživela opravičila staršev za vse tiste grožnje, pa tudi besed ne »saj se trudite«. Sem se mogla s tem kar sprijazniti. Otroci se v velikih primerih sami pobotajo med sabo, sami uredijo stvari, so pa odsev svojih staršev.«

9.3.10. Situacije tveganja (opis) – učiteljica

1. Situacije tveganja – učiteljica	Kode/pojmi
1. »Fizičnega nasilja ne zaznavam, veliko pa je psihičnega, na vseh oddelčnih skupnostih, veliko ga je med dekleti. Zelo se žalijo.«	Psihično nasilje
2. »Je ena deklica, ki jo zelo moti nemir v razredu, ne prenese neprestanega vpitja in motenja pouka. Pravi, da vsi preveč dregajo vanjo.«	Nesprejetost med vrstniki
3. »So tudi starši, ki jih skoraj ne vidim, če pa pridejo, grozijo.«	Starši, ki grozijo
4. »Kar se tiče učenja, je letos kot noč in dan, če primerjam z lanskim šolskim letom. Vse jim je vseeno, pri nekaterih učiteljih se zelo izživljajo.«	Neučenje /učenje doma

9.3.11. Situacije tveganja (okolje) – učiteljica

1. Situacije tveganja	2. Okolje		
	Šola	Prosti čas	Dom
1. psihično nasilje	x		
2. nesprejetost med vrstniki	x		
3. starši, ki grozijo	x		
4. neučenje/učenje doma	x		x

9.3.12. Značilnosti situacije (opis) – učiteljica

3. Značilnosti situacije (opis) – učiteljica	Kode/pojmi
1. »Vpletene so punce, fantje bolj skupaj držijo. Preko staršev sem bila s tem seznanjena, prišla je mama k meni in mi začela groziti z odvetnikom. Povedala mi je, da je hči pod stalnim pritiskom, da se počuti ogroženo, ker je več sošolk proti njej. Poteka kar nekako grozljivo, skupina se obrne, ne dve, vse, proti njej in jo imajo za 'piflarco', 'bajso'.«	Izključenost iz skupine/ogroženost
2. »Skozi vsa premlevanja, pogovorov se je izkazalo, da imajo med seboj svoje zamere. One so njej pomagale, ko nekaj ni vedela, ko pa so one potrebovale njeno pomoč, jih je zavrnila.«	Prepir v skupini/zamere
3. »Zelo pa me je prizadel odnos mame do mene. Priti do mene z nekim skrajno nesramnim odnosom, mi groziti z odvetnikom, da nisem sposobna ničesar rešiti,...ne vem.«	Žaljenje/grožnja z odvetnikom
4. »Tukaj so izpostavljeni učitelji, ki so mili, potrebno je ogromno energije, da stvar teče naprej. Najhujše jih 'meče' letos, če jih ne bi imela že prej dve leti, bi rekla, da to niso isti otroci. Enostavno se ne učijo, ne izpolnjujejo osnovnih šolskih obveznosti.«	Mili učitelji/puberteta/neučenje

9.3.13. Značilnosti situacije – učiteljica

3. Značilnosti situacije			
Opis	Kje	Kdaj	Kdo je vpleten
1. izključenost iz skupine/ogroženost	V šoli	Med poukom, odmori	Skupina deklic, deklica
2. prepir v skupini/zamere	V šoli	Med poukom, odmori	Skupina deklic, deklica
3. žaljenje/grožnja z odvetnikom	V času gov. ur, rod. sest.	V letošnjem šol. letu	Starši-učitelj
4. mili učitelji/puberteta/neučenje	V šoli, doma	V letošnjem šol. letu	Učenci-učitelji

9.3.14. Zaznavanje, problem – učiteljica

4. Zaznavanje, problem – u-učiteljica; o-otrok	Kode/pojmi
1. o – za deklico je bila problem izključenost, ogroženost; u – velik pritisk, če pa stvar pride do staršev in potem do mene na tak način, 'če ne boste nič naredili', je to zelo težko doseči	o – izključenost/ogroženost u – velik pritisk/grožnje s strani staršev
2. o – za deklico je bila problem izključenost, ogroženost; u – velik pritisk, če pa stvar pride do staršev in potem do mene na tak način, 'če ne boste nič naredili', je to zelo težko doseči	o – izključenost/ogroženost u – velik pritisk/grožnje s strani staršev
3. o – otroka je sram, ker se starši tako obnašajo, ne dobi dobrega sporočila, kasneje se lahko zgodi, da bodo sami tako ravnali; u – občutim pritisk, šokirana sem nad njihovim ravnanjem	o – občutek sramu/slab zgled u – pritisk/šok
4. o – pride do motenja pouka, eno deklico zelo moti nemir v razredu, nakopljejo si težave, na koncu so popravni izpiti, tega pred 10-imi leti ni bilo, mogoče kakšen izjemoma; u – razočarana sem, težko nadaljujem snov, če prejšnja ni utrjena	o – motenje pouka/popravni izpiti u – razočaranje/obremenjeno poučevanje

9.3.15. Zaznavanje, problem, vloga akterjev – učiteljica

4. Zaznavanje, problem (o – otrok; u- učiteljica)	5. Vloga akterjev					
	Učenci		Starši		Učitelj	
	že	bi lahko	že	bi lahko	že	bi lahko
1. o – izključenost/ogroženost ; u – velik pritisk/grožnje s strani staršev	Povedala razredničark i, staršem	Občutek nemoči	Prihod na govorilne ure/pogovor/grožnje	Pogovor s starši deklic	Skupni pogovori na roditeljskih sestankih	Mediacija, izobraževanje
2. o – izključenost/ogroženost ; u – velik pritisk/grožnje s strani staršev	Povedala razredničark i, staršem	Občutek nemoči	Prihod na govorilne ure/pogovor/grožnje	Pogovor s starši teh deklic	Skupni pogovori na roditeljskih sestankih, individualni pogovori na govorilnih urah	Mediacija, izobraževanje
3. o – občutek sramu/slab zgled; u – pritisk/šok	Občutijo sram	Pogovor s starši	Grožnje z odvetnikom	Pogovor/dopuščanje možnosti, da njihov otrok ni idealen	Pogovor, ravnatelj	Nasveti za razredništvo, zaposlitev psihologa, delo s starši
4. o – motenje pouka/popravni izpiti; u – razočaranje/obremenjeno poučevanje	Se ne učijo	Se sproti učili, bolj sodelovali	Različne reakcije	Večja opora, spodbuda	Opozarjali	Nova znanja, napotki za razredništvo

9.3.16. Vloga akterjev – učiteljica

5. Vloga akterjev					
Učenci		Starši		Učiteljji	
že	bi lahko	že	bi lahko	že	bi lahko
1. povedala je razredničarki in staršem	Občuti veliko nemoč, ker je skupina proti njej	Pridejo do razredničarke na govorilne ure, se pogovorijo, grozijo	Se pogovorili s starši teh deklic, ker so otroci odsev svojih staršev	Skupni pogovori na roditeljskih sestankih ali na individualnih govorilnih urah	Predvsem znanje mediacije, žal sama tukaj nisem podkrovana, več izobraževanja v tej smeri
2. povedala je razredničarki in staršem	Občuti veliko nemoč, ker je skupina proti njej	Pridejo do razredničarke na govorilne ure, se pogovorijo, grozijo	Se pogovorili s starši teh deklic, da bi bolje videli stvari, ki se dogajajo okrog njihovega otroka	Skupni pogovori na roditeljskih sestankih ali na individualnih govorilnih urah	Več znanja iz mediacije, žal sama tukaj nisem podkrovana, več izobraževanja v tej smeri
3. otroka je sram, ker se starši tako obnašajo	Jih prosili naj se tako ne obnašajo pred njegovo učiteljico	Pridejo do učiteljice z nesramnim odnosom, grozijo z odvetnikom, da ni sposobna ničesar rešiti	Potrebno je več pogovora, morali bi si dopuščati možnost, da njihov otrok ni idealen	Pogovorimo se, v najhujših primerih grem do ravnatelja	Zelo koristni bi bili napotki za razredništvo, biti razrednik ni enostavno, nimamo psihologa, pa tudi delo s starši, kako z njimi ravnati
4. enostavno se ne učijo, ne izpolnjujejo osnovnih šolskih obveznosti	Lahko bi se sproti učili, bolj sodelovali, samo kako jim to dopovedat	Imajo različne reakcije	Pri takih učencih, ki se ne učijo dobro, bi otroci od staršev potrebovali več opore, spodbude, vsekakor pa ne na tak način, da bi starši izpolnjevali šolske obveznosti namesto njih	Jih opozarjamo, večinoma ne zaleže, tisti, ki se tega zavedajo, se sproti učijo, ostali ne	Zelo koristni bi bili napotki za razredništvo, več znanja imaš lažje rešuješ, menim tudi, da so učni načrti preobsežni, potrebno bi jih bilo zmanjšati

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Špela Podobnik vpisana na Fakulteto za socialno delo (visokošolski program) v študijskem letu 2003/2004 kot izredni študent izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom Vloga šolske svetovalne službe pri načrtovanju odgovorov na tvegane življenjske situacije napisala samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorja doc. dr. Liljane Rihter.

Datum:

Podpis: